

**ЕДИЦІЯ
ІНОВАЦІЇ
ВЛАДИМИР
ГАРЯНСКИ**

**Уплів українських письменників
на Михайла Ковача**

Видаватель

Завод за культуру войволянских Руснацох

За издавателя

Ивана Дудаш, о.д. директора

Лектура

Ана Римар

Автор мастер работи

Ана Римар

Подобово графичне ришене

Игор Орсаг

Друкарня

АлфаГраф, Петроварадин

Место и рок друкованя

Нови Сад, 2016.

Тираж 100

Публикация реализована зоз потримовку
Покраїнского секретаријату за культуру,
јавне информоване и одношеня з верским
заедніцами

Публикација је објављена уз подршку
Покраїнског секретаријата за культуру, јавно
информисање и односе са верским заједницама

Ана Римар

УПЛІВ УКРАЇНСКИХ ПИСАТЕЛЬОХ НА МИХАЙЛА КОВАЧА

МАСТЕР РОБОТА

МЕНТОР:

проф. др Юлиан Тамаш

ЗАВОД ЗА КУЛТУРУ ВОЙВОДЯНСКИХ РУСНАЦОХ

Нови Сад, 2016.

ЗМІСТ

Увод	7
Биография и творчосц Михайла Ковача	9
Чежки живот селянох при Васильови Стефаникови и Ковачови ..	13
Лес Мартович, Михайло Ковач и жажда за правду	29
Уплів повисти <i>Жем</i> Олги Кобилянскей на Михайла Ковача	41
Коцюбински и Ковач писателе на хасен народу	47
Уплів Ивана Франка на Михайла Ковача	51
Заклученє	57

УВОД

На Михайла Ковача значно уплївовали класики української літератури. Ковач читав діла велих авторох, гоч не вше бул теорійно свідомий о літературних конвенційох творох хтори пречитав. Гуторел же найволеє читав тих авторох хторих могол розумиць и почувствоваць, и тих хтори му були блїзкі по животним и літературним искусстве. Вон предлужує традицію українських писательох, але є не писатель епігон, бо щикко цо превжал од других писательох приспობел так же би го Руснаци на долній жеми могли розумиць. То значи же мотиви и теми хтори обрабляв у своїх ділох, а на хтори уплївовали други писателє, прилагодзел гу животному искусству своїм сонародніком на тих просторох.

У тей роботі ше анализує уплїв штирох писательох на Ковачову прозу: уплїв Василя Стефаника, Леса Мартовича, Ольги Кобилянської и Михайла Коцюбинського, як и уплїв Івана Франка и його драми *Украдене щесце* на Ковачову драму *Суд правди*.

О уплївох тих писательох на Ковача писав Юліян Тамаш у книжки *Євангелиста Михайло Ковач*. Там у основних рисох представени тот уплїв и тото сом хасновала як напрямки за дальше виглєдованє и анализованє. Понеже у тей книжки дати и виривки з ділох спомнутих авторох, то ми тиж була основа у вибераню творох авторох хтори уплївовали на Ковача. Окрем того, у *Читанки за III класу гимназії* авторох Юліяна Рамача, Марії и Евґенія Чакана, тиж єст и по даскельох діла, або лєм виривки ділох, авторох чий сом уплїв анализовала, так же ми и то на одредзени способ помогло у виглєдованю.

За анализу уплїву и поцагованє паралєлох медзи тима українськими писателями хасновала сом єдно, або даскельох діла т. є. приповідки, односно єдну драму кед слово о уплїву Івана Франка на Ковачову драму. То було достаточне, понеже на основі єдного, або даскелїх творох одредженого українського писателя, мож заключиць же тот твор у значней мири уплївовал на Ковача, бо єст случаї дзе лєм на основі єдней приповідки одредженого автора, настали даскельох Ковачово приповідки, але и цали круги приповідкох, як цо, поведзме, случай з його медзивойновима приповідками у хторим єст аж два круги приповідкох.

Понеже Ковач найволеє читав авторох хторих могол розумиць, а и сам бул человек з народу, праве простор валала и селянска душа гевто цо повязує діла писателя чий сом уплїв на Ковача анализовала, а тиж

так, то було и найблизше його животному искуству. Селянє, їх живот и почежкосци з хторима ше стретаю кажди дзень, найчастейше главни подоби и у ділох українських письменників и у Ковачових ділох. Селян и у України и на тих просторох гевтот хтори найвецей роби, а найчежше жиє, а з його роботи жию гевти на власци. Зраженє медзи генерація-ми вшадзи присутне, без огляду на простор и час, алє у зависносци од дружтвеного штрєдку ма розлични пошлїдки. У Ковачових ділох воно часто водзи гу щезованю єдного народа. Селянска душа тиж часто вери до празновиря, народних легендох, часто ше одупера шицкому цо нове, односно животу на варошу и школованим людзом, алє без огляду на нєукоц, вона найчеснейша душа и у українських валалох и у валалох дзе жию Руснаци на тих просторох.

БІОГРАФІЯ І ТВОРЧОСЦЬ МИХАЙЛА КОВАЧА

Михайло Ковач народзени 27. октября 1909. року у Шидзе од оца Янка (1878-1956), работніка на желєзніци и мацери Ани, народзеной Кулич (1879-1962), у фамеліі дзе їх було єденацецера дзеци, а Михайло будзе пияте дзецко. Основну и гражданску школу закончи у Шидзе (1917-1925), а учительску школу у Крижевцох (1925-1929). Учителювал по валалох: Бабска-Новак, Маркушица, Антин, Руски Керестур, Привина Глава, Бикич и Нови Сад. Од 1966. по 1974, кед одходзи до пензіі, роби у Рускей редакціі Радио Нового Саду як новинар и редактор Культурней панорами. Бул оженети з Магдалену Дудаш, учительку, з хтору ма дзивку Ану (жиє у Вуковаре). После вчасней шмерци першей жени, оженєл ше з Олену Петригала з хтору ма штvero дзеци: Ивана (1937-1992, композитор и професор Музичней академіі у Новим Садзе), Марию (1938, воспитачка), Ирину (1948, лектор) и Олгу (1954, академски графичар и новинар) (Тамаш, 2009: 9).

Як поет, приповедач и драмски писатель, новинар, автор основношкoлских учебнікох, служел ше з псевдонимами: *Задунайов*, *Дідо Заградар*, *Яни Мальовани*, *Иринка Калінова* и *Бачи Дюра з Руского Керестура*. У чаше учителюваня у Руским Керестуре (1931-1941) активни є културни работнік, секретар Руского народного просвітного дружтва и редактор часописа за дзеци *Наша заградка*, пририхтовач и видавач першого антологіиногo виданя на руским и українским язикy Руско-українски алманах бачванско-сримских писательох (Осиєк, 1936) (исте: 9).

Михайло Ковач зявел ше у рускей літератури и култури медзи двома войнами, як приповедач зоз приповедку *Атаманов син*, як поет зоз писню *О єдному дїдові* и як драмски писатель зоз комедию *Хто толвай?* Як приповедач, поет и драмски писатель за дзеци и „старших”, Ковач охабел найтирвацши шлїд у рускей літератури и културней діялносци дїйствовав и як романописатель, прекладач, драгописатель, критичар, публицист, складач учебнікох, зазберовач народних шпиванкох, новинар, учитель (Тамаш, 2009: 53).

Зоз таку діялносцу Ковач наш найрижнороднейши писатель, єден медзи найплоднейшими и найдлужей присутними у нашей літературі, вше у єй перших шорох по стандардно високим уметніцким уровню творох, дошлїдни у становискох и кед бул одрекани. Могол то зробиц

лєм человек хтори за себе уж на початку ришел велі проблеми з рускей историйней и дружтвеной стварносци зоз чііх крижних драгох и нешка ище не зиходзиме, а хтори слабшим характером знаю принесц чувство яловосци, даремносци и висиханя творчих моцох. Ковач, медзитим, и у сушних рокох рускей литератури – а не мало их було – не преставал писац. Прето мож повесц же Г. Костельник зачатнік рускей уметніцкей литератури до 1927. року, кеди ше Ковач зявел, углавним уж витворел за руску литературу и культуру фундаментални діла, вец непростредно на нього вяже ше (медзи нїм и 1963. роком як початок правдивого препороду нашей литератури) литературне діло Михайла Ковача як єден, можебуц и основни, ношитель єй витализма и уметніцкей узретосци у чаше од вецей як трицец роки (Тамаш, 2009: 53,54).

Ковач предлужує традицию українских класикох, але му то не бере на оригиналносци, жридловосци и не зохабя цинь епигонства. Вон плодни вираз синтези 19. вику у рускей литератури и доказ його виталносци у литератури 20, источасно тот хтори другим руским письменником придавал традицию українскей литератури и теди кед даєдни з нїх, пре незнанє або конформизем чи конюктуру, сцели од неї сцекнуц. (Тамаш, 1997: 117).

Ковач мал смисла патриц на живот и швет зоз гумористичного становиска, аж и теди кед слово о трагичних ситуацийох. Ковач мудри писатель, а мудросц ніч инше але способносц релативизованя. То подро-зумює глібшу свидомосц, скепсу, інтелектуалну и емоційну надмоц, хтора на трагичну ситуацію руца шветлосц одупераня, превозиходзе-ня, а сентименталну ситуацію „отварднює”. Прето ше случело, гоч велі медзивойново Ковачово приповедки маю у себе шліди мистицизма и празновиря, вони их часто, знука, з неперивним присуством гумору, на одредзени способ превозиходза (исте: 118).

Михайло Ковач литературну діялносц розпочал зоз приповедку 1927. року и за вецей як пейдзешат роки написал понад пейдзешат приповедки. Трицец и єдна з нїх нашла ше у кнїжки вибраних приповедкох *Цихи води* (1970). Шицки вони, и тоти медзивойнови и повойнови, уметносц фабулованя, легкого и розумлівого приповеданя хторе вяже увагу а зоз хторого вирастаю подоби кельо типови, звичайни за стредок у котрим жию, тельо зоз судьбу, о хторей писатель приповеда, у добре мери незвичайни; источасно, за Ковачово подоби мож повесц же су найчастейше мали, обични руски селяне цо их живот кладзе до ситуацийох у хторих ше укажу и як чудаци, а поступок їх твореня то такволанє „он-єзвичайованє” (Тамаш, 2009: 75).

Литературна діяльність Михала Ковача між двома війнами призначає історично автентичний стан і положення руского життя на валах. Ковачова ідейна позиція у той час не радикально-прогресивна, але ні не регресивна, і може ще описати як християнський соціальний гуманізм людини стосовно життя, знання проблем і психологію найширшого валаського руского товариства. Після Другої світової війни Ковач ще ошлюбив орнамент християнської мітології, але лишився в'язаним за життя руского життя між двома війнами. І коли будемо писати про воєнні часи, ми впізнаємо те ж саме життя, подобу, моральні норми стосовно переживання як минулого і теперішнього чи оптимального життя (Тамаш, 1997:118).

Міжвоєнна приповідка має головним чином розважальну функцію; то приповідки стосовно можуть розділитися на два типологічні кола – на фольклористичні і на приповідки про уславлену трагічну любов. Воєнні приповідки умітці узревши і у середині уваги мають зложивши проблеми людського існування. Між ними можуть розлучитися два типологічні кола: приповідки про людську боротьбу за краще життя і приповідки про зраду „оцх і дзечох” (дівчачі умови, а виведені су з огляду на домінуючі) (Тамаш, 2009: 77).

Щицим приповідком у колу фольклористичних приповідок заєднані анекдотичне ядро, даяка змішана подія у рамках котрої ще Ковач видно з читачем має неукоси і глупости, нашим чинством, а історично з ними ще доставка і пререз, товариствений стан вала з руским життям, доставляємо зображення про празновір'я наших людей, їх порихтаности на франту (исте).

У колу приповідок про уславлену любов ще природна в'язка по чувстві любові між хлопцем і жінкою преривається по дзекі інших, або єї од початку неє. Про уславлену любов подобає перепасти. Може мається одлучує о живоці і смерці коли неможливі любов як основну активну силу життя. То приповідки стосовно надростають тему любові (исте: 78).

Приповідки про зраду „оцх і дзечох” чисті по домінуючій не такі часті – спадають ту *Розиходзенья, Миколов шветочни дзень, Медведз, Добри живот, Боляци рани, Празне гніздо* – гоч проблем зради генераційох, родичох і дзечох, предкох і потомкох, присутні непереривно і у Ковачових приповідках що зміє їх не положили до того колу і у поезії і у драмі (исте: 79).

Михайло Ковач наш найпліднійши драмски писатель. Медзивойно-во драмски тексти му углавним мали забавну функцію, док му повойново узретши. Ковачово комедії то комедії руских норовох и маю єдно ширше дружтвене значенє як пререз през стан моралних и вредносних нормох руского стредку одредзеного часу. Ковачово драмски тексти припадаю поетики драми з такволаного народного, односно селянско-го живота. Визия швета хтору ноша у себе тоти драми то визия зависносци человека, подобох, од дружтва и природи. Подоби обовязно не интелектуализовани, гоч су по социялним статусу и интелектуалци, а з німа паную пориви. Социялна слика яку даваю то источасно и критика того дружтва (Тамаш, 2009: 85).

Михайло Ковач вецей як пейдзешат роки бул активни у литературней и културней діялносци. Ковач єден з наших найзначнійших прекладательох з українского языка, а бул и драгописатель, публициста, як и автор учебнікох и зазберовач народних шпиванкох.

Умар у Новим Садзе 17. юния 2005. року.

ЧЕЖКИ ЖИВОТ СЕЛЯНОХ ПРИ ВАСИЛЬОВИ СТЕФАНИКОВИ И КОВАЧОВИ

Василь Семенович Стефаник – українски писатель революційно-демократичного напрям у єден з найвизначнейших писательох соціально-психологічної новели у дореволюційней українській літератури.

Стефаник ше народзел 14. мая 1871. року у Русове, у Україні. Школовал ше у родним месце, потим у Снятини. Одмалючка чувствовал же учителя и пански дзеци вишмейовали и поніжовали селянски дзеци, та и то вироятно познейше уплівовало на його твори. По законченю основней школи уписал ше до польской гімназії у Коломиї. Як гімназіялец почал читац уметніцку літературу, твори Тараса Шевченка, Панаса Мирного, Марка Вовчка, Юрія Федьковича, Николая Чернишевского, Николая Некрасова, Глеба Успенского. Уж теди почал писац своєю перши твори. Тиж так, теди ше упознал зоз соціялістичну літературу и ділами Маркса и Енгелса.

Як школяр Коломийської гімназії, Стефаник, вєдно з другима заинтересованима и обдарованима школярами, організує таємни кружок. Спочатку ше члени кружка занімали зоз самообразованием, а познейше почали виступац з рефератами по читальнях, а тиж так и організовац нови читальні. Пре таку діялносц Стефаніка, вєдно з другима школярами, виключую з Коломийської гімназії. После того Стефанікови ше, вєдно з його товаришом, будучим писателем Мартовичом, удало уписац ше до седмий класи Дрогобицької гімназії. Ту ше вон озбільнейше упознава зоз соціялістичними идеями (Рамач/Чакан, 1973: 188). Потим ше Стефаник упознал зоз Иваном Франком и того познанство швидко преросло до приятельства. По законченю гімназії одходзи до Кракова дзе студира медицину. Под час студийох вельо чита, активни є у дружтвеним живоце, та прето даскельо раз бул у гарешту.

Перши новели Василя Стефаніка друковани у новинох *Праця* (1897), а о два роки виходзи му перша збирка новелох *Белава кніжочка*. Неодлуга у Львовє виходза ище його два збирки новелох *Камени криж* (1900) и *Драга* (1901). 1905. року у Львовє виходзи штварта збирка Стефанікових новелох под назву *Мойо слово*, а у Петербургу перше подполне виданє шицких його творох (на українским язиком) под назву *Приповідки*. Його новели ше перекладаю и на польски, чєски, французки, нємецки и други язики.

Стефаник активно участвує у дружтвеним живоце, заступа селянох у судзе, порційних управох, дава им совити и ,як лікар, лічи од рижних хоротох. Прето єден час меней писал, та ше аж 1916. року зявюю його новели *Дзецинска правда* и *Мария*, котри малюю ужасни стан народу под час першей шветовой войны.

Стефаник ше 1936. року чежко похорел, а 7. децембра истого року, у 65. року живота, умар.

Уж у перших новелох Стефаник ше указал як вельки майстор художного слова, талантовани писатель реалист; указал ше як новатор у способе ошветльованя чежких обставинох заходноукраїнського селянства (исте: 189).

Максим Горки гварел же Стефаник писал „кратко, силно и страшно”. Вон у кратких новелох знал виповесц вельки животни правди.

Ковач зоз своїм поетским реализмом по поетики найблізши українским новелистом з початку ХХ вику, меней Франкови а вецей Васильови Стефаникови (и тотя релация вимага окремну поровнюую студию) (Тамаш, 2009: 76).

У тей роботы представим єдну часц Стефаникового уплїву на Ковача. Понеже нет студия о релациї тих двох письменсьох, окрем напрямкох у кнїжки *Євангелиста Михайло Ковач* Юлиана Тамаша, як основу за дальше вигледованє сом хасновала и *Читанку за III класу гимназії* Юлиана Рамача, Марії и Евгения Чакана. Окрем жридлових Стефаникових новелох на українским язика, хасновала сом и кнїжку *Вибрани приповедки* Василя Стефаника (*Василь Стефаник, Избранне приче*). До ней позберани трицец шейсц Стефаниково новели хтори мр Стеван Константинович преложел на сербски язык.

Швет у Стефаникових приповедкох швет валала, а так и у Ковачових приповедкох. До того швета уткани трагични судьби селянох, їх вязано-сц за жем и родне место, чежки живот, часто то и борба за лепши живот, але и нерозуменє оцох и дзецох. Шицко тото одредзело Ковача як приповедача, на тим ше фундаментує велька часц його поетики и тематика хтору обраблял у своїх приповедкох.

Новела *Камени криж* барз важна за поцагованє паралели и толкованє уплїву Стефаника на Ковача. На основі тей новели мож указац же праве Василь Стефаник значно одредзел Ковача як писателя.

Главна подоба у новели *Камени криж* Иван Дїдух, старик, селян хтори барз вязани за жем и валал у хторим є народзени. Ма свою жем,

своєю польо на верх брега, та ведно з коньом кажди дзень цага коч на тот брег. Од цаганя є преламани у боку, ходзи схилени, а на драги по верх брега случує ше же му ше церень задзеє до талпи. Вон не виніма церень, церпи го и идзе далей гу верху, на своєю польо, свою жем. Интересантне толкованє поняца церень: „1. Церень упутує на поняце препреченя, чежкосци и вонкашней одбрани, та на основи того на мучни и нелагодни приступ. 2. У семитских и християнских преданьох церень упутує на необробену дзиву жем, та ше ю прето означує як церньовиту жем.”(Gerbran/Ševalije, 2013: 989).

Иван Дїдух обрабя жем хтору ніхто скорей нього не обраблял. То барз чежка и вичерпуюца робота, але вон витирвали, бо є барз вязани за тоту жем на хторей жиє одмалючка. Иваново синове и жена сцу пойсц жиц до Канади, думая же там найду лепши живот и щесце. А, Иванови, без огляду на тото же му ту чежки живот, ту його простор щесца, ту є медзи своїма и на своїм. Ясно видно же ше оец и синове не розумя, але оец попущує, та и вон пойдзе до Канади. За нього то не одход до лепшого живота, але неизвесносц, а за душу шмерц. Прето себе и поставел камени криж на своїм полю на верх брега, як символ же з одходом до непознатого – умера. У тей новели приказани барз вельки животни правди: чежке положенє селяна, параста хтори муши барз вельо робиц, живот му барз чежки. Приказана вязаносц селяна за жем хтору обрабя и на хторей жиє и символичне умеранє пре одход до Канади. Тиж так, приказане и нескладанє родичох, точнейше оцох и дзецох. Вше присутне нерозуменє и нескладанє медзи людзми розличних генераційох, а ту воно виволане пре иншаке дожице простора щесца. За оцох то родне место, їх жем, а за синых то непознати и далекі швет.

Подоби у новели не маю інтелектуалізовані нукашні швет, вони звичайні, єдноставні селяне. Вони не маю глібшу психологічну мотивацію, але ше індивідуалізую по судьби, у одлучуючих хвилькох у живоце и по способу живота. Репрезенти су шицких селянох, таких Дїдухох було вельо у тот час. На тот способ и Ковач будує подобі у своїх приповедкох.

Мож заключиц же Ковачово повойново приповедки настали на основи новели *Камени криж*. Ковачово повойново приповедки мож подзеліц на два круги приповедкох: о човековой борби за лепши живот и о зраженю „оцох и дзецох”. Приповедки хтори до центру уваги кладу човекову борбу за лепши живот, а у хторих ясно видно вязаносц параста, Руснака, за жем на хторей є народзени, приповедки *Вона єдина* и *Лядова хмара*.

Приповідка *Вона єдина* настала под директним уплівом Стефаникової приповідки *Камени криж*. Яков Стокласка, селян зоз Руского Керестура, главна подоба у тей приповідки. Пре чежки живот и туньшу жем у Славонії, муши ше з фамелию одселїц там, до цудзого краю. Цудзи край за нього було хторе место або валал до хторого ма пойсц, а у хторим не жию Руснаци. Потресна слика його одпитованя од жеми, дзе видно же ше у тей хвильки скаржи и предруцує ей: „*О, кельо ши нас намножела и позбивала на громаду, а тераз не маш каждому дац – есц... Нацо ши нас намножела кед нас кармиц не можеш?*” Гніва ше на жем и гвари: „*Жем чує, вона мац. Вона нам шицким мац.*” З нього заш лєм вибива любов гу тей жеми: „*бо вона мац наша, не може без нас. Зажада ше нас, збера заш гу себе, врацаме ше одкадз зме пришли*”. У Яковови помишани чувства, но, любов гу жеми моцнейша, а гніванє на ню хвилькове. Пре ей терашню неплдносц муши ю охабиц. Гніва ше, бо муши пойсц: „*Я би так любел не исц далеко од места дзе сом збачел першу хмарку на небе.*” Одпитал ше од жеми, та рушел зоз жену и троїма дзецми до Славонії. Яков през драгу дума на будучносц, на тото цо там купели, а Маря, його жена, на прешлосц и гевто цо мали. Нову хижу ушорели як гевту у родним месце же би и ту мали руску хижу. Яков носталгію од себе дрлял так же вельо робел, та не мал часу жаловац, а Маря була нещешліва. Но, гоч вельо робел, заш лєм мож обачиц пременку у Якововим справованю: „*Лєм на польо кед виходзел – як да ше менял. Ходзел по нїм як по церкви, цихо, помали, равномерно. На нїм – зачудо – не понаглял, нїгда...*” З того видно яке Яковово одношенє гу новей жеми. Кед по новей жеми ходзел як у церкви, значи же бул стримани, алє же почитовал жем. И Яковови и Марї у цудзим валалє дом лєм у обисцу, у їх рускей хижі, а уж кед кроча на улїцу, не чувствую ше як на своїм. Гоч жем першей ешенї добре родзела, случело ше им нещесце з наймладшим дзецом, похорело ше и умарло. Марї з тим подполно одвжате щесце и так гутори Яковови: „*Поля ци даю плод, будзеш газда, а твой власни плод...Вон ци одпаднє єден по єден. Мирончок почал...а вец може и Дюри и Иринка. А вец пойдем за нїма и я, а ти шедз на ней, газдуй!*” Маря з тим гутори же ше не требало селїц до цудзого краю, бо ту шицки поумераю од жалю. Марю за нови край вяже лєм синов гроб, а цошка ей гуторело: „*Не жалосц ше, мила, не жалосц...Видзиш, вшадзи вона, мац наша єдина.*”

Стефаник у своїх новелох представя лєм одредзени, ключни односно одлучуюци хвильки у людских животох, а охабя же би читаче додумали цо ше после тих хвилькох збуло. Так написана и новела *Камени криж*

дзе приказана вязаносц за жем, одпитоване од валалчанох и од нэй, як и символичне хованс. Не знаме цо ше случело по одходу до цудзей жеми и яки живот там дочекал Ивана Дідуха и його фамелию. Вязаносц за жем Стефаник представел реално, без скриваня правды о чежкей и вичерплюющей работи на полю. Дідуха работа на полю вичерпала, польо го преламало, та ходзи схилени, рано му чежко стануц пре його витрапени косци, але шицко тото церпи и любов гу жеми моцнейша од того церпеня. Вон тиж, як и Яков, свидоми же тота жем не може накармиц теліх людзох. Обидвоме шицко попредали же би реализовали одход за лепшим животом до цудзого краю. З уж наведзеных прикладах Яковового одпитованя од жеми видно же тот момент и вязаносц за жем Ковач приказал вельо емотивнейше. Стефаник не таки емотивни, вон вше читачом сообщуе правду таку яка є, та гоч є, а така є найчастейше, барз сурова.

Дідухово одпитоване од жеми представене зоз символичним каменним крижом хтори Дідух поставя себе и своей жени. Мена синых Дідух не написал на тот памятник, бо тота жем уж не будзе іх. Стефаников старик зоз одходом символично умера. Ту ше новела и закончуе, як кед би живота по одходу ані не було.

Крижик присутни и у Ковачовой приповедки *Вона єдина*, такой першей ешені кед Яковови и Марі умар син. Вон єдине од іх троіх дзеццох хторе на одходзе з родного краю плакало, а у новим краю го пошвидко дочекала шмерц. Яков направел крижик синові. При Ковачови ше шмерц дословно случуе, не лем символично. Маря осудзуе мужа за шмерц сина, а Дюри роздумуе о шмерци свайого брацка: „А за Мирончок таки шветочносци дожил и годзен ше претвориц до хмарки, та летац понад комини и леси. А може аж и понад бабову хижу у Керестуре годзен летац.” У тим роздумованю символика, бо хмари вше представляю Божу присутносц, а у Дюриковим споминаню Керестура з хторого пошли, видно же памета гевтот стари край.

Яков у новим краю почина роздумовац о тим же би було крашне кед би ше даєдни керестурски фамеліі преселєли до того валалу гу нїм, та би и свою церквочку могли подзвигнуц. Ту з нього виходзи гевто християнске, а обичайна вира характеристична за велі Ковачово, як и Стефаниково подобі. Дідух, понеже предал шицку жем, бої ше же го Бог будзе осудзовац прето. Вон вери до Бога, а до церкви ходзи раз рочне. Но, же є християн видно и по тим же себе поставел криж, а на одходзе гварел

приятельом же док умре, най даю на парастос. Яковова вира виходзи з нього аж после одредженого часу препровадженого у чудзини, кед роздумує о тим же би могли подзвигнуц свою церкву.

Дідух и Яков Стокласка представніки селянох, то могол буц и гоч хтори други параст хтори пре чежки живот мушел шицко попередац и пойсц глядац щесце у чудзини. То представя репрезентативносц характерох, цо єдно зоз седем началох историйней Ковачовей поетики.

У приповедки *Лядова хмара* представена моцна вяза Руснака за жем. Главна подоба у тей приповедки Янко Ходак, худобни селян, однедавна оженєти з Ганю. Янкова вязаносц за жем директно представена у його диялогу зоз супругу, кед гвари: „*Знаш, якошик и тота припека и тота ту жем и тот пах узретога жита, помишани зос пахом пипиня, куколю и косатки, шицко ми то якошик свойо, блізке... Так думам же воно мойо и нічийо вецей, же розлука з тим шицким то би була источасно и моя шмерц.*” Гоч яки му живот чежки, вон не одустава од своєї жеми, та ані теди кед му ше указала нагода робиц за другого и заробиц вецей и гвари же слуга не сце буц: „*Там треба кажди дзень буц акуратни, там треба душу свою предац, там треба буц погубени человек кед сцеш же би ши меней робел, а вецей заробял.*” При Стефаникови Евреє и Поляци вихасновю селянох, а при Ковачови то Мадяре. Ані єден ані други писатель ше не бори процив того и не намага ше пременїц таки стан, але у тей приповедки на месце дзе спомина мадярски уплів, видно же сце змоцніц националну свідомосц при читачох. То хвилька кед Ковач бешедує з Янкових устох: „*Там треба предац мено и виру и чловечносц, знаш? Я би мушел буц Янош и не Янко.*” Од оца Янко достал жем и винїцу, але не на таким добрим месце на яким поля маєтнейших валалчанох. Тот факт мож поровнац зоз местом на хторим ше находзи Дїдухово польо, бо воно на найгоршим месце коло валала, на верх брега. Прето жито на польох худобних познейше дозревало. Богатши уж покошели свойо жито, а тоти худобнейши ище не, та ше уж бали од каменцу хтори би, кед би пришол, зніщел їх труд. През описованє места на хторим ше находза поля богатих и худобних, приказани и социялни стан, односно же обични селяне на нїзшим положеню у одношеню на богатих и прето ше зна случиц же худобнейши настрадаю. Тото ше случує и Янкови, бо пришол каменєц и зніщел поля худобним. „*Збунєни попатрунки, недоповедзени слова, жегнанє, гнів, та и лаце на рахунок когошик невидимого, хтори, ниа, лем цо не висипал на нїх свой жовч, були єдине процивставяне тому цо ше зос тоту хмару, зос тим витром на нїх дзвигало и цо їм у*

тим чаше грожело.” Янков гнів представя гнів шицких валачанох: „Уж ме забило! Видзиш там гевто пасмо як ше спущело? Воно ме забило!” Гніва ше и лає Бога, гевто цо не може видзиц, а цо йому и другим парастом зніщело роботу и на одредзени способ загрожело егзистенцію: „Вжал ши од гевтих цо не маю и дал гевтим цо маю... Так и треба, най ше зна шор: жобрак ма остац жобраком, а газда газдом.”

Стефаник, як уж спомнута, у своїх новелох дава одлучуюци хвильки у живоце, алє не и гевто цо ше по їх одвиваню случує. Ковач дава и одлучуюци хвильки, алє и голєм єдну часц гевтого цо ше потим случело. Так и у приповедки *Лядова хмара*. То мож указац на прикладу Ганьового роздумованя о старим краю: „Вона знала лєм єдно: же би єй було краще жиц у месце одкадз ше ту до Бачинцох одала.” Ганя ту иста гевта Маря з приповедки *Вона єдина*, обидва не можу прилапиц же вецей не жию у родним месце. Обидва ше спокійно чувствую лєм дома, по хвильку док не виду з обисца. Ганя лєм у посцелї з Янком чувствовала мир.

Приповедки *Вона єдина* и *Лядова хмара* настали под директним уплївом Стефаниковой новели *Камени криж*. У першей ту спомнутей Ковачовой приповедки присутни так повесц шицки мотиви хтори и Стефаник обробел: вязаносц за жем, борба за лєпши живот и одход до цудзого краю, з тим же у Стефаниковой новели не познате яки живот после одходу, а Ковач и тото обробел. У другей приповедки присутни лєм мотив вязаносци за жем, цо не значи же вона ма меншу уметніцку вредносц. Любов гу жеми моцнейша од гніву и скарженя на природу.

Зраженє оцох и синох присутне у Стефаниковим *Каменим крижу*. Представене є як зраженє интересох двох ґенераційох, оца хтори вязани за жем на хторей жил од народзенья и синами хторим ше видзи же лєпши живот пренайду у цудзей жеми. У новели ше директне зраженє не случує, оцови важнейше жаданє синох як його власне, гоч себе символічно похова поставяюци камени криж на свойо польо.

У повојнових Ковачових приповедкох и круг приповедкох о зраженю „оцох и дзецох”. У Стефаниковой новели *Камени криж* присутне нескладанє медзи оцом и синами, зражени їх интереси. Оцова любов пристала гу сином, та цала фамелия пошла до цудзей жеми. Оцец себе символічно поховал пре любов гу сином. Понеже Ковача интересує и цо ше збува после одлучуюцих хвилькох у живоце, вон як кед би додумал цо ше случело по одходу до Канади и яки живот их чекал у цудзини. Зраженє оцох и дзецох ше у Ковачових приповедкох случує уж кед одлучуюци хвильки закончени, та мож видзиц їх пошлїдки. Зраженє медзи

німа настава пре генераційни розлики, иншаке похопенє швета, але и гевто цо Ковачови найчежше прилапиц – слабше чувство припадносци дзецох гу свойому народу, жеми односно месту дзе су народзени, а ведно з тим и гу традиції и култури. Так при Дідухових синох, так и у Ковачових приповедкох о зраженю „оцох и дзецох”. У одношеню на Стефаника, Ковач розробел и причини за одлуки дзецох и указал пошлїдки тих причинох. На таки способ дал рижни можлїви варианты. Єст вецей приповедки у хторих Ковач обробел тоту тематику, а за поровнованє сом видвоєла шлїдуюци: *Розходзєня, Миколов шветочни дзєнь, Празне гнїздо и Добри живот*. Тим приповедком заєднїцке же дзеци нє мали чувство припадносци гу народу и жеми на хторей ше народзели, а вибрали себе пари хтори нє по дзеки їх оцом и то причина пре хтору ше зражую. Дзеци нє вше мушели пойсц до цудзого краю, досц було же вибрали пару цудзей вири.

У приповедки *Розходзєня* деда Мишка ше зоз сином зражує пре два причини: прето же син Янко нє сце обрабяц жем, але и пре невесту. Оцец гвари: „*Так ци и треба, дураку, кед ши дозволєл синову ставац за роботнїка на штерки, а нє же би ше жеми тримал.*” Син нє ценї оцову жем и видзи ше му же годзен вецей заробиц кед будзе роботнїк. Оцец нєзадовольни и пре жену яку себе вибрал Янко. Нє досц му того, але ше му и дзивка одселєла до цудзого швета до Славонїи, *а тот ту Янко приведол плачлїву Илю до обисца, себе на карк, а йому, Михалови, на терху*. Пре невесту ше, обидвоме пияни, барз повадзели. Тота звада була одлучуюца. Янко после нєй знал же преда жем и пойдзе до Америки на єден час, а жени будзе посилац пенєж. З чином предаваня жеми указане непочитованє оцовой роботи з хтору тоту жем обезпечел.

Символичне Михалово припатранє на диждж и воду хтора чече, прелїва ше преїг ярчку и чече далєй. Вода нєше денечко хторе вон вистругал ище док му жена була жива. Хасновали го роками, а невеста кед пришла, вируцела го и teraz го вода нєше з обисца: „*...дагдє заннє, хпаше гу краю, як кед би ше однїмало. Та однїманє нє помага.*” Тото денечко символизує старих, оца и мацер, а невеста го вируцела и зоз тим символично указане же праве з тоту невесту обисце вецей нє гевто цо було пред єй приходом. За тим стої синова одлука же ю вежнє себе за жену. Тиж так, з тим приказане и же младосц надвладала старосц, же будзе так як млади сцу, а нє як родичи думая же би за нїх було найлєпше. Так и було, Янко одлучел пойсц до Америки и там и остал. Иля остала сама зоз сином хтори нїгда нє упознал свойого оца. Михал пошел жиц

гу дзивки до Славонії, а там ше „дзеци покус шмеяли зоз дідового мотаня на цудзим язyku.” То шведочене щезованя єдней фамелії, язика и народа.

У приповедки *Миколов шветочни дзень* ше оец, Микола, зражує зоз дзивку пре єй мужа, односно свойого жеца. Приповедка почина з описом звичайней недзелі у кождим руским газдовским обисцу. Хлопи попивкую палєнку, розпатраю цо у обисцу поробене през тидзень, жени варя, даваю хлопом дробни динари до дзвончка и хлопи одходза до церкви.

„Так робел Миколов оец, так и Микола робел док бул, як ше гвари, у моци, док бул вон газда у обисцу. А як стара одумарла, а вон дзивки попристановял, то цалком иншак.” З того видно же його дзивки не почитую обичаї своїх родичох и же Микола вецей не газда у своїм обисцу. Тота недзеля иншака. Микола розчаровани же му жец Серб хтори, як ше йому видзи, лєм патри же би цо лепше єдол, а цо меней робел. Да шицко так як вон думал же будзе, да ше му дзивка одала за Руснака, тераз би ше рихтали до Шиду на Кирбай, а так Микола сам у пиньвици шедзи, пиє и мучи ше. *„Вон уж длузи час ані з другима не приповеда лєм зоз собу. Ба, не лєм зос собу. Бешедує ище зоз краву и зос таркастим старим Бундашом.”* Животині Миколови тераз векши приятелє як власна дзивка цо жиє з мужем ту, у його обисцу. Псови бешедує о шицких своїх бригох и о здогадованю на родичох. Памета як му мац гуторела: *„...Ви ше, дзивчата, нїяк не одавайце за Шокцох, гоч будзеце шиви плєсц, а ти, Миколо, кед ше не оженїш з Рускиню, та це преклєєм – у гробе ше обрацим и – преклєєм!”* Миколу болї же його дзивка не одата за Руснака, але тот боль уж преходзи до гнїву, та гутори псови: *„Ти и твоя мац лепши од мойого оца, бо свойо тримаце, и од истих моїх дзивкох сце лепши, бо знаце цо сце.”* У тим монологу, гоч за нього то диялог, бо бешедує зоз псом, Микола виповедол вельки боль. Вон чувствує же його дзивка не ценї ані свой народ, ані його, свойого оца. На одредзени способ вон ю тераз ненавидзи и прето осудзує аж и себе, бо, прави християн не осудзує и не мержи других: *„Но я дакеди бул християн, бул человек, як ше гвари, а тераз, цо сом? Бидло як и ти и тота Жуя. Кед трецираз задзвонї, людзе иду до церкви, а ми ту на пажници пашеме...вилєгуєме ше, поносуєме ше єдно другому...”*

Микола як кед би бул вигнати з обисца. Там госцина, а дзивка ше за нього ганьби, та му не да же би бул медзи госцами. Вон то так доживує: *„...Места у обисцу не мам. Нєшка швето, а я на ярку шедзим и зос пса-*

ми бешедуєм” Микола, тераз уж одшмелєни пре палєнку, одлучел же пойдзе дому на госцину, а кед з псом и краву дошол ґу капурки пес не гварел ніч, алє гварела його дзивка Веруна кед му отверала капурку же би крава вошла: „Госци. Якишик панове з Бачкей...А ви – же бисце ше там не хпали ґу нам до хижи. Не сцем же би вас видзели такоґо як жобрака, оброснутоґо, у гандрох!” Нєпочитованє Веруни ґу оцови окреме указане у хвильки у хторей ше гутори же вона отворела капурку крави, а не оцови. Вона з тим указала не лєм же ше ганьби за оца, алє же го на одредзени способ и нєнавидзи: „Прешол то, апо, час кед ше я вас бала и кед сом вас слухала, а тераз маце ви мнє слухац.” Таке Верунково справованє го ище баржей розгнївало, та на силу вошол до обисца, чувствовал ше як жобрак кед жобра, а ніч не достанє и ище го людзе и одплаша од себе. Миколов єдини приятель остал пес Бундаш. През його споведанє псови, зваду зоз дзивку и жецом и хвильку кед го вони вигнали з обисца приказане його церпенє и вельки боль у души. Найчешшу хвильку, зраженє оца з дзивку, хторе приказанє на брутални способ, писатель сцел цо виродостойнєйше приказац. Дзивка зрадзела оца, а младосц заш надвладала старосц хтора остала сама, уквилєна и у болю. За Стефаниково подоби характеристичне же його подоби часто церпя, маю вельки бриґи у живоце. То найчашейше пре войну и худобство хторе загрожує їх еґзистенцию. Ковач не идзе по тоту крайносц же його подоби на рубу еґзистенциї, алє його подоби часто, праве як и у тей приповедки, церпя пре уквильованє своїх дзецох и боль настава пре зраженє з нїма.

У приповедки *Празне гнїздо* не случує ше директне зраженє медзи оцом и дзецми, алє одлуки дзецох же буду жиц у цудзим краю, у оцови виволую церпенє, боль и смуток.

Дїдо Денчи Дротар остал ґдовец, син му умар, а дзивки ше попристановляли и жию у Славонїї. Вон ше знова оженєл, алє є нещєслїви. Чежко му було пойсц зоз свойого обисца до обисца другей жени. Там чувствує самоту. З тим тиж указана вязаносц човека за свойо, за место дзе препровадзел найвєцей роки свойого живота и гоч ше обставини пременя, чежко ше звикнуц на цалком нове.

„Чудо єдно як му уж даскельо роки тот швет завадза. Найволї буц сам. Смутно му самому, а заш лєм найволї буц сам зоз своїм смутком.” Не жиє вєцей нї зоз ким од наймилших и найблїзших, а гоч ше и оженєл, осамени є. Гвари же то не весели и складни мир у обисцу, алє же тот мир смутни, бо кажде задумане до своїх думкох. Пре тоту осаменосц дїдо

Денчи вельо роздумує, а найвецей о дзецох. Велька символика у празним гнізду ластовки на хторе ше припатра. Тото гніздо вон поровнує зоз власну судьбу. Дідо так роздумує: „Дзеци вирости, достали кридла и – гуя, вецей врацаня до старого гнізда нет. И чи то им не жаль лєм так охабиц власне гніздо и одходзиц до цудзого швета?” Чежко му же є сам, чувствує ше як кед би бул мертви пре тоту осаменосц. З того видно и дідову вязаносц за родни край и жаль же дзеци то не так чувствую як свойо. То причина його церпеня.

Стефаниково подоби ше часто зочую зоз шмерцу – або ю доволую, або им дахто зоз фамелиї умера. То не таки части мотив при Ковачови, але у тей приповедки ше зявює. Дідо Дротар ше бої од шмерци, бо кед вон завре очи, ніхто о нім дзень – два ані не дихне. Бої ше же шицки по його шмерци забуду на нього, а роздумує и о тим цо би було кед би му син не умар. Шмерц жени и дзецка тиж цошка прецо вон церпи. Бул чесни и шпоровни чловек, створел обисце, а вец як кед би му дзеци на тото шицко гварели же им його труд не потребни. Так ше му видзело, же дзеци вообщє не ценя гевто цо вон створел.

Женїдба по други раз и одход до нового обисца, за нього представя одход до цудзого краю и чежко му розисц ше зоз старим обисцом. У новим обисцу себе пошвидко справел труну и крижик. У тим тиж так символика. З одходом зоз свойого обисца бул вше бліжей при шмерци. Тиж так, барз го трапело же му дзивки поодавани у цудзини. Єдину радосц до живота му унесла унука Павлінка кед пришла до нього служиц. Дідо одлучел же ше зоз ню враци до Славонії и же нагвари єй родичох найприду шицки вєдно до нього жиц. Драга до цудзини го одведла просто до шмерци. Труна и крижик як кед би були перше нагадованє, символ шмерци, а драга до цудзини, драга на гевтот швет.

Абсурд характеристични за Стефаниково твори, а абсурд ше зявює праве на месце кед дідо лєм цо не сцигол гу своєї дзивки. Пред самим местом до хторого ишли, прегажел го гайзибан, а поховали го у цудзим месце, цудзей труни, на цудзим теметове. То наисце абсурд кед познати факт же себе сам справел труну и крижик же би бул поховани на теметове у месце у хторим жил. „Остал у цудзим швеце сам.”

У приповедки *Празне гніздо* мож препознац вельки Стефаников уплів: одход зоз свойого обисца, зочованє зоз шмерцу наймилших, зраженє з дзецми пре їх одход до цудзини, а хтори и оца тих дзецох одведол до шмерци. Ту и рихтанє труни и крижика пре одход зоз свойого обисца. Шицки тоти мотиви присутни и у *Каменим крижу* Василя Стефаника.

А, насамперед, тих двох письменсьох повязує щира и чесна душа селяна хтори церпи.

Добри живот ище єдна приповедка з кругу Ковачових приповедкох о зраженю „оцох и дзецох” на хтору уплівовал Стефаник. У тей приповедки слово о фамелиї Михала Барни хтора ше преселела до славонского валалу и там були єдина руска фамелия. З тоту приповедку Ковач як кед би додумал єдну верзю можлівого законченя спомнутей Стефаниковой новели. И ту присутни одход до цудзого краю хтори зоз собу ноши шмерц єдного члена фамелиї, дзецка.

Дія ше случує у чежким войновим чаше, шицки жию у страху, хлопи одходза до войска, а жени ше модля же би хлопи прежили. Старши син з Барновой фамелиї уж у войны. Младши, осемнацрочни Дюра ше «лаши» на тих цо одходза войовац. За нього одход до войны доказ же є одроснути хлоп и причина пре хтору би други за нїм плакали, а то би ше му пачело. И вон би сцел войовац и буц герой. То абсурд, хтори, як спомнуте, не таки части у Ковачових приповедкох, але при Стефаникови абсурди части, та и тото уплівовало на Ковача.

Дюра ше сходзи з Катю, а любов гу ней го аж и одбива од жажди за войну. Пре Катю ше зражує з оцом. Вона Горваткиня, а Дюров оец би сцел мац невесту Рускиню. Двойо млади свидоми того, але взаємна любов моцнейша од чувства припадносци гу свойому народу. Оец так дудрал на сина: *„Тот хлапец ме до гриху наведзе – дудрал стари – од розума ме оджене зос своїм справованьом. Место же би пришол дому, вон заш пошол просто гу своєї Шокици. Жисме медзи цудзим шветом и дармо я госцим и жандарох и новтаруша – удаю, поведза, дочекаю, забю, та вец цо будзе... Най забю, битангу – вирвало ше му наглас – и так з нього нігда человек не будзе!”* То тиж абсурд, Стефаников уплів, а окреме у случаю дзе оец жада свойому дзецку шмерц, бо то тиж присутне при Стефаникови. Не знал оец же на концу так и будзе. Катов оец тиж не любел того хторого себе Ката вибрала за легиня. Анї Катов, анї Дюров оец не були задовольни з пару своего дзецка. Обидвоме сцели же би пара бул дахто з їх власного народу, а так не було. Любов младих була моцнейша од їх почитованя оцових жаданьох, але не тирвала длуго. Пошвидко умарте лежало у кукурици. Тото умарте бул Дюра. Миколови умар и други син. Чувствує Микола же то прето же вон надумал одселїц ше до цудзини. Свидоми є же би його унучата у його обисцу вироятно бешедовали на цудзей бешеди. Док роздумує о тим, на хвильку му на розум приходзи и така думка: *„Аж и добре же Дюра*

вещей не будзе йому, Миколови, бриги задавац.” То абсурдна думка, єй абсурдносц ше звекшує и зоз тим же оец пожадал синови шмерц, а кед син умар, у єдней хвильки то дожил як олегчанє. При Стефаникови, як уж спомнута, присутне жаданє шмерци себе, або своїм дзецом. *Новосц* найекстремнєйша його приповедка на тоту тему. У нєй оец сам реалізовал тото жаданє. Остал гдовец, та младше свойо дзивче о єден час забил, а старше, свідомше, вимодлєло од нього живот. Стефаниково подоби жадаю шмерц и у шмерци видза векше щесце як у таким живоце у хторим не маю цо єсц и егзистенция им загрожена.

Шмерц Миколового сина не лєм шмерц сина, алє шмерц цалого його труда, капиталу, шицкого цо створел. Вон ше преселєл до цудзого краю же би себе и своєй фамелиї обезпечел лєпши условия и створел векши капитал, а тєраз шицко тото не ма кому дац. Миколова жена ше врацєла до свойого валалу *„же би голєм штварти гроб ту, медзи своїма, длужей зачувал од забуца мєно Барна Микола цо охабєл свойо гнїздо и пошол до швета глєдац добри живот.*” Ковач сцєл указац же така судьба велїх фамелийох хтори ше прєсєля до цудзого краю. То не муши буц буквалне умеранє членох фамелиї, алє гашєнє членох народу з хторого пошли.

Стефаников Дїдух пошол до цудзого швета же би своїм сином обезпечел лєпши живот, а Ковач у тєй приповедки дал єдну можлїву варианту по одходу до цудзини. Єдна руска фамелия прєто вимарла. Тот мотив мож повязац з ище єдним уплївом Стефаника на Ковача. То дружтвєно-аналитична функция, народни препород и стабилизованє нації. Тоту функцию двоє писателє витворюю на иншаки способи. При Стефаникови ношителє национального препороду млади школовани синове. Вони свїдоми же су припаднїки украинского народу, боря ше за Україну, а свїдомосц о тим прєноша на своїх родичох и других валалчанох. При Ковачови то иншак. Старши, родичи, баби и дїдове гєвти хтори национално освидомєни, а млади, їх дзеци, помали траца тоту свїдомосц. Його подоби не гуторя: *„Ми Руснаци*”. Вон дружтвєно-аналитичну функцию иншак витворєл.

У тєй роботи прєдставєни даскєльо Ковачово приповедки о зраженю *„оцох и дзецох*”. Зраженє ше у тих приповедкох случує прєто же дзеци себе вибрали пари з другого народу, не Руснацох. Ковач указал цо ше случує з такима малженствами дзе ше директно траци єдну вязу з родичами, бо дзеци тих младих, а унучата їх родичох, найчастєйше не знаю бєшєдовац по руски. Вон на таки способ пробовал у младих прєбудзиц

націоналну свідомосц. На націоналну свідомосц и зраженє оцох и дзецох ше надовязує и опозиция предки/потомки и валал/варош.

У Стефаниковей приповедки млади порихтани попредац шицко цо родичи створели и пойсц жиц до цудзини. При Ковачови млади тиж одходза зоз свойого краю. Оцом и у Стефаникових и у Ковачових приповедкох непохоплїва тота нєввязаносц за родни край и жем на хторей виросли. З того виходзи вичне Ковачово питанє: *Чи потомки достойни своїх предкох?* Тиж так, и опозиция валал/варош присутна при обидвох письменсьох. Стари нє похоплю як млади можу жиц у варошу. То окреме обачлїве понеже подоби у їх приповедкох звичайно старши людзе хтори жию на валалє, та им живот у варошу дзе ше млади одходза школовац або жиц, далеки и страни.

Цо ше дотика Стефаникових и Ковачових подобох, то звичайно старши валалчанє, часто су покус чудни, алє то пре обставини у яких жию и ситуациї до хторих их живот кладзе. Специфична репрезентативносц подобох, тоти двома писателє нє индивидуализую подоби. Иван Дїдух могол буц гоч хтори чловек з валалу хтори зочени з таку животну ситуацию, а тиж так, то ше одноши на було хторого старика зоз Ковачових приповедкох.

Звичайно вони шицки християнє, а християнство за нїх значи пойсц внєдзелю, або на вельки швета, окреме на Крачун и Вельку ноц, поприберани до церкви, здравкац „Слава Иусу Христу” и вериц же так ма буц, бо то Божа воля.

Понеже при обидвох письменсьох подоби найчастейше старики, часто присутне и їх дожице самоти. То окреме видно кед ше повяже два приповедки, Стефаникову *Сама-самісїнька* и Ковачову *Боляци рани*. У обидвох приповедкох главни подоби старши жени, баби. Обидва жию сами. Стефаник нє указує як баба церпи, вон лєм дал сличку баби непростредно пред шмерцу. У *Боляцих ранах* дата ширша сличка. Баба Ганя жие сама, церпи. Жаль єй же дзивка пошла жиц до варошу и свідома є же єй дзивку нє интересує як єй мац. То єдна з ридких Ковачових приповедкох у хторих подоби доволую шмерц за себе. Баба Ганя гвари: „*Боже, кельо же це раз будзем модліц же биш уж раз окончел зо мну? Кед уж нє мам нїч на швецє, нач и мнє ту тримаш тельо?*” Вона вецей раз гутори Богови же сце умрец. Цали вечар и цалу ноц ше трапи у бригох, та у нїх и умера. Умера сам, як и баба у Стефаниковей приповедки, з тим же Стефаник до своєй приповедки утквал и празновирє, часте при валалских людзох. Бабу у його приповедки забили чорцики хтори вишли спод

пеца. Интересантне же ше у обидвох приповедкох зявюю мухи, а вони символизую неперывне знемирйоване. З мухами повязане и празновире. Ковач тото вихасновал, та празновире представел з бабовим вереньом же велька муха праве ей дзивка Ката хтора лем пришла видзиц кеди ей мац умре.

Празновире при валалских людзох присутне у Стефаникових приповедкох, а присутне є и при Ковачови, окреме у кругу фолклористичних медзивойнових приповедкох. Понеже його медзивойново приповедки забавного характеру, празновире читачом представел на франтовлїви способ и вишмеял го. *Хованец* єдна з тих приповедкох. Бачи Янко пришол з Америки и мал вельо пенєжи. У валале ше бешедовало же му тот пенєж дава чорцик цо го кура вилягла. Аж себе людзе надумали же пре того чорцика їх крава не дава млеко, же им пре нього швиня здохла. Юла прето сцела того чорцика забиц, а Яни бул порихтани на таке. Пошла до нього и кед остала сама у хижи, пошла гу шкатулки за хтору думала же чорциков дом и отворела ю. Чорцик ше ей уцагнул до кошулі и нарабял, та ю аж и людзе почали ратовац. Кед го лапели, видзели же то обична миша. Так Ковач вишмеял празновире при людзох.

Єдна з Ковачових характеристикох же гуторел правду таку яка є. Стефаник писатель хтори тиж так представял правду, з тим же вон приказовал живот таки яки є, та аж и брутални ситуації у хторих ше людзе нашли. На Ковача то уплївовало, але Ковач то вихасновал так же на таки способ приказовал людски норови, а з тим и характеристики Руснацох, окреме гевти хтори вони сами не сцели чуц.

ЛЕС МАРТОВИЧ, МИХАЙЛО КОВАЧ И ЖАЖДА ЗА ПРАВДУ

Олекса Семенович Мартович, як и Василь Стефаник, припада ґрупи заходноукраїнских писательох и дружтвених роботнікох цо ше зазбе- ровали коло Ивана Франка, були його школяре, єднодумніки и борци за исти идеї. До українскей литератури вошол як талантовани гуморист и сатиричар.

Мартович ше народзел 12. фебруара 1871. року у валалє Торговица Пильна, у нєшкайшей Ивано-Франковскей обласци у України. Народзе- ни є у селянскей фамелиї. Од оца нашлїдзел чесносц, щиросц, робот- носц и чувство дружтвенеї обовязки у охрани интересох валалскей худоби.

Як школяр Коломийскей гимназиї (1882-1890), Мартович постава єден з руководительох стаємного кружка, котри организовали демо- кратично розположени гимназиялци. Прето бул, ведно зоз Стефани- ком, виключени зоз Коломийскей гимназиї. Потим обидвومه преходза до Дрогобицкей гимназиї. Там ше особнє упознаваю зоз Франком под чиїм впливом рошнє їх интерес спрам социялистичней литератури. Ище як школяр гимназиї Мартович почина писац сатирични писні, а потим приповедки.

По законченю Дрогобицкей гимназиї (1892) вон ше уписує на правни факултет Чернівецького универзитета. Студії ше му одцагую пре чежку хороту, материялни почежкосци и дружтвени обовязки, а закончує их у Львовє 1909. року. Диплomu дохтора права здобува 1914. року.

Понеже достал место адвокатского приправніка у Городку, Лес Мар- тович бранї интереси валалскей худоби и як правнік, и як дружтвени роботнік, и як писатель.

Року 1900. виходзи зоз друку перша збирка його приповедкох под назву *Аналфабета*. У нєй писатель малює живот непросвищеного га- лицкого валала. 1903. року Мартович видава другу збирку приповедкох *Лукави Панько*. За тоту збирку характеристична сатира на парламен- тарни виберанки и буржуазну демократию у котрей єднакосц и шлєбо- да були лєм на паперу. Но, писатель ше не затримує лєм на одкриваню експлоататорского ушореня; вон источасно и предруцує селяном пре їх рабску покорносц, заостатосц, неспособносц похопиц же народ „кед

сам себе правду не вибори, вше будзе кривдзени”. Тоти идеї виповедзени у збирки *Стрибожи дарунок и други приповедки* котра видана у Львові 1905. року (Рамач/Чакан, 1973: 201).

Цензура потим забранює даєдни Мартовичово приповедки и то причина пре хтору єден час не писал, а аж 1910. року предлужує свою творчосц. Мартович ше 1911. року чежко похорел, а умар 11. януара 1916. року.

Як жридо Мартовичових ділох хасновала сом кніжку *Стрибожи дарунок (Лес Мартович, Стрибогов поклон)*. У нєй позберани дзешец Мартовичово приповедки, а зоз українского на сербски язык их преложел Андрия Лаврек. Тоти приповедки социялни. Мартович на сатирични способ приказує дружтво и дружтвени обставини концом 19. и на самим початку 20. вика. Представени чежки и трагични живот селяна, вязаносц за жем и место народзєня, селяново нерозумєнє, а дараз аж и мержня гу варошу и школованю. Окремну увагу Мартович пошвецел дружтвено-державному ушорєню дзе єст лєм два класи: селянє и газдове, односно гевти на власци. Вони медзи собу супротставени, представляю два крайносци. Селянє чесни, вредни, роботни. Вельо робя, алє не за себе, алє за газдох/власц, та су прето таки худобни же лєдво маю з чого прежиц. Газдове и тоти цо на власци не чесни, експлоатую селянох, богати су, а не трапя ше у живоце. Богатство не здобули зоз чесну роботу, алє дзекуючи роботи селянох. Селянє свидоми свойого трагичного положєня и порихтани су бориц ше процив такого ушорєня, процив принципох по хторих функционую виберанки, бориц ше процив власци. Знаю же кед би обични человек з народу бул на власци, же би робел за народ, а не за власни интереси и цилї. Дараз и посилаю свойого человека же би бул заступник народа на виберанкох. У спомнутей кніжки приповедкох єст приповедки хтори указую до хторей мири трагични живот селянох, як и гевти у хторих ше приказує сцени у судов и виберанки. У нїх точно представене дружтвене положєнє селяна. Праве на основи тих приповедкох мож поцагнуц паралелу медзи Мартовичом и Ковачом. Мартович сатиричар, а сатиричар и Ковач кед бешедує о людзох на власци и нечесних газдох. Кед бешедує о селянох, як кед би их сановал. Селянє у його приповедкох, як и у Мартовичових, у чежким положєню, алє за нїх таке положєнє аксиом – цошка цо ше подроумює и не мож го пременїц. Вони не сцигли по тоту свидомосц же би ше ведно могли вибориц за иншаки живот. Мартовичово селянє пре неправду виходза на суд, боря ше, вибераю спомедзи себе гевтого хтори их ма

заступац на виберанкох. Селянє у Ковачових приповедкох ше тиж боря за правду и то гевто цо их повязує: жажда за правду. Розлика медзи німа тото же у Мартовичових приповедкох селянє активни борци, а у Ковачових пасивни, послухни жителє. Перши ше за правду боря пред судом, а други у своїх думкох, у своїх обисцох. Ковачово селянє з бригу не вишли пред явносц, але ше ище вше сами зоз ню трапя. Мартович своїх селянох положел до улоги активних членох дружтва хтори ше сцу вибориц за своєю права. И єдни и други вредни и, насампредз, чесни. З тоту чесноту вони у ділох обидвох писательох представляю приклад морального справованя, а газдове и людзе на власци – приклад неморального справованя.

У Мартовичовой приповедки *Селянска шмерц* облапени, так повесц, шицки проблеми и почержкосци, т. є. аспекти чежкого селянского живота. Пправе прето є значна за тоту роботу, бо у других приповедкох Мартович не розраблял шицки, але лем даєдни з тих аспектох.

Главна подоба у приповедки *Селянска шмерц* Гриц Банат. Гриц художни селян, други раз оженети и не може прежаліц шмерц своєї першей супруги. Сце виратовац газдовство од препаданя, та жича пенєжи од банки, а понеже их не може врациц, задлужує ше и на другим месце, при Єврейови Борухови. Тото длуство рошне, вон го не може врациц и Борух случай приявює суду и вимага же би ше му место пенєжу додзелєло Грицову жем. Гриц одходзи на суд, гледа правду за селяна, але правда у суду вше на боку богатих. То розєда Грица и його супругу, бо з тей жеми жию. Гриц почина и пиц, а пошвидко ше похорел и лєгнул до посцелі. Шицки видза же ше живот у нім гаши, а вон ше наздава же ище будзе жиц и орац жем. Трагична худоба приказана и зоз трапеньом Грицовой жени же як го годна поховац кед умре, як и дзе найдзе пенєжи за хованє. Свидома же су у длуствох, трапи ше, не зна яки их живот чека после Грицовой шмерци, але шицко випатра так як кед би после його шмерци мали буц дачийо слугове або жобраци. Грица нащивю приятелє и сушеди и вони ту у функції коментаторох правдивого стану селяна у хороти. Гуторя же газдове можу хоровац и дзешец роки, а селянє не можу ані кус, бо то вимага вельо пенєжи. У хороти ше селяном дава лем два можлівосци: або цо скорей умрец, або робиц. Вони ані не сигурни же би после шмерци могли пойсц до раю. Видзи ше им же и Бог иншак патри на ніх, а иншак на панох, бо панове даваю за церкву, помагаю художним, а селянє не маю ані за себе. Газдох и панох ховаю и дзешецме паноцове. Селянє дакус з подшмихом за себе гваря же су

за дно пекла, источашне су свидоми же нікому ніяке зло не зробели, та же не маю прецо пойсц до пекла. У тим подшмиху велька правда. Тот шмих селянох части у Мартовичових приповедкох, а вше ше одноши на свидомосц селянох о своїм чежким положеню. То не прави шмих, але шмих хтори гутори же иншак за тераз не може буц. Вони далей гуторя же християн народзени же би жил у биди, а надія го отримує у живоце. И на тим месце вибиваю покус єретични питаня, бо селяне гваря же гоч бог милосердни, им вше горше. То питанє хторе людзе вше поставяю: „Кед Бог любов, чом єст тельо несправди и зла на швецце?” Селяне и попри таких думкох ходза до церкви, бо шицки ходза до церкви. Обичайна вира присутна и у Ковачових ділох. Його подоби часто ходза до церкви, бо ходзели и їх родичи и прето же так треба.

Но, гоч селяне так бидно жию, вони представляю приклад моралного и праведного живота. Так при Мартовичови, так и при Ковачови. З того виходзи и єдно з Ковачових похопеньох швета: краса ше обявює у чистоти худобства.

Трагічне и Грицово зочованє зоз шмерцу, сце умрець як человек, а не покрадзме, у ганьби. Ганьби ше же умера у длустве и же тото длуство превежню його дзеци. Гриць умера поцихи, початком єшенї, а поцихи є и поховани. На хованю були лєм члени його фамелиї, а зисцело ше гевто цо нагадовали його приятелє, не бул го ховаць паноцець, але лєм дзияк. З тим указани абсурдни порядок у дружтве. Панове, хтори жию з роботи селянох, умераю достоїнственше од нїх. На Грицовим хованю тот контраст медзи панами и селянами представени у сцени кед ше на хованю зявел найбогатши человек у валалє и курел на пипку, цо указує же вон ма часу за уживанє. Абсурд и тото же вон гутори селяном же му препадул нешкайши роботни дзень.

Гриць умера вєшенї, а и у Ковачових приповедкох у хторей главни подоби умераю на концу, тиж єшень. То и символичне, понеже єшень часц рока кед природа умера, а Мартовичово и Ковачово селяне вязани за жем и природу од хторей завиши їх живот.

Тих двох письменних повязує и простор валала и живот сеялнох хтори у центру уваги у їх приповедкох. Далей то и стариком важни швет хтори вимера и ненависц гу тому цо за нїх нове – варош и школовани млади людзе хтори иншак роздумую и иншак патра на швет од нїх. Пре тото неозуменє настава зраженє медзи родичами и дзецми.

Наймоцнейши Мартовичов уплів на Ковача: чеснота селяна и їх жаж-

да за правду, що повязане з представляньом ґаздох и панох з єдного и параста, т. є. селянох з другого боку. Селянє у Мартовичових приповедкох свидомши несправди и свойого чежкого положеня пре ню. Тота свидомосц така моцна же вони виходза на суд, пробую на виберанкох не гласац так як би власц сцела, та вибераю своїх заступнікох, людзох з народу, на виберанкох. У Ковачових приповедкох найчастейше главни подоби людзе з валалу, Руснаци, а гоч вони то не любя чуц, Ковач през свойо приповедки прецаговал правду о тим як вони патра на власц. Руснаци вше почитовали каждую власц, а понеже жили у цудзей держави, нігда ше анї не шмели бориц против неї. Їх борба лєм нукашня. То ище вше не права борба, вона ище вше лєм на уровню свидомосци о несправди, не вишла до явносци. Свидомосц о неправди твори опозицию селян/ґазда, дзе селянє гевти хтори чесно робя, жию зоз своєї роботи, а ґаздове, валалски богаче и гевти хтори на власци, нечесни и жию з роботи парастох.

На опозиції селян/ґазда засновани Ковачово приповедки *Слугове* и *Янош*. У приповедки *Слугове* на єдним боку слуга, осемнацрочни Пера, а на другим боку Васа, син ґазди у хторого Пера слуга. Зраженє медзи німа ше случує пре розличне одношенє и чувство ґу праведносци и чесноти. Приповедка почина з описом природи у ешеньскей ноци у хторей ужива млади слуга хтори задовольни з тим цо ма и видзи ше му же у його живоце шицко на своїм месце. З тим писатель сцел указац же ше красота обявює у чистоти художства. Пера свидоми свойого положеня, не зна хтора би го сцела за мужа кед є слуга, жиє у виніцох. Гоч є не шлебодни человек и жиє удобно, вон щешлїви. Таки його роздумованя претаргує вистка же Васа, ґаздов син, з пайташом паратує з єдну дзивку. Пера такой пошол ратовац дзивку, та аж и штрелєл, бо го тоти двома не похопйовали озбільно. Штрелял, гоч знал же ше прето зражи з ґаздовим сином, але жажда за правду у тей хвильки була моцнейша од бриґи за свойо положенє.

До приповедки уруцени здогадованя на події хтори Руснацох, слугох, представляю як чесних и добрих роботнікох, а ґаздових сином як збитлївих. ґазда Петкович, Серб, представени як чесни и праведни, а бере Руснацох за слугох же би ше його синове од нїх учили. Пера Васу тримал за пустого, збитлївого и за такого хтори вше сце другим заповедац. Пре таку його норев, страдал му старши брат у битки до хторей бул умишани вон, Васа. Же слуга бул свидоми же є чесни и же добре зробел кед виратовал дзивку од бетярох, гутори и того же бул змирени

кед ишол гу ґаздови, на його поволанку, потолковац му цо ше случело кед штрелял. Там були и двома бетяре, пробовали ше вигваряц и цагац правду на свой бок, а правду ше доказало и ґазда потримал свойого слугу, та го после тей події ище баржей почитовал.

Подія у хторей Васа подклада пенєж од украднутих и предатих овцох його оца слугови тиж указує же ґаздов син нечесни. Пера надмудрел Васу, та однесол ґаздови пенєж и заш ше указало же селян чесни.

Приповедка *Янош* тиж заснована на одношеню медзи ґаздом и слугом. Петро худобни параст, оцез дзешецерим дзецом. Задовольни є же голем маю цо єсц и не застарани є за неизвесну будучносц хтора чека його дзеци. Зна же даєдно будзе служніца, даєдно кондаш, або слуга. Зна же хлєб зоз жеми можу достац лєм руки хтори єй даваю и хтори меркую на ню. Прето Петро гвари: „*Алє и руки раз поведза жеми: ти давай тим цо це обрабляю, а не гевтим цо це купую и як тал нашлїдзую. И так, збури ше жем, збуря ше руки и надвлада гевтот бок дзе будзе вецей руки.*” Руки ту представляю парастох, а гевти цо жем купую и як тал нашлїдзую – ґаздове односно гевти на власци. То зародок побуни селянох дзе видно же би правда требала буц на їх боку, бо и природа на їх боку.

Петро умар, а синови Яношови як тал охабел лєм совет: „*Сину, будз вредни и чесни. Чесни и вредни, та будзеш длуго на тим швецє жиц.*” Янош бул слуга у Єсея, сина валалского богача/ґазди. Єсей бул пробовац найсц щесце у Америки, та ше там научел дакус з месарского ремесла. Научел и поспреведац людзох з месом и на тим заробиц, бо не любел робиц. Бул ленїви. Його слуга Янош то знал, а знал и же вон сам роби помали, алє роби чесно, та го прето ґазда и трима. Єсей любел ходзиц до карчми и там трошиц пенєж на алкоголь и музику. Вше до карчми ходзел з полним бутеларом, та у таких ситуацийох Янош ходзел по ньго и водзел го дому. То и нагода же би ше указало и доказало же слуга чесни. У єдней з таких ситуацийох пошол Янош по ньго, нацаговал ше з Єсейом, вжал од нього бутелар, бо видзел же би го у противним окрадли и одведол Єсея дому, а бутелар дал його жени. Яношова розгварка зоз свою жену у функції потвердзованя його чесноти. Вона ше з нїм вадзела же не вжал анї кус з бутелара, а вон аж зачудовани же єй таке пришло на розум, та гвари: „*Цудзе вжац? Буц наисце тот цо ми ґазда гварел – крадош?*”

Жена му на на тото гвари: „*Анї ґазда анї ґаздиня не буду вериц же на швецє єст таки глупи человек цо ма нагоду вжац отамаль одкадз*

шицки беру, а вон не вежне ніч.” Вон заш лем остава чесни. Свидоми же його газда пенєж заробел зоз спредовзками и нечесну тарговину, вон не сце буц таки. На концу праведносц и чеснота заш победзели. Есей препаднал, не бул вецей газда, препадно му газдовство. Янош потим прешол робиц до задруги, чувац дружтвени маєток. Закончел як роботнік хтори добре и чесно роби на хасен дружтва. З тим указане же нечесне справованє кеди-теди препадне, а чесне вше обстане.

Селяне у Мартовичових приповедкох свидоми же робя на хасен дружтва, а же би були ище баржей на хасен кед би дахто з нїх бул на власци. Вони ше, як уж спомнуте, пробую вибориц процив власци. У Ковачових приповедкох селяне ше ище вше процив експлоататорох боря лем зоз чесноту. Їх борба нукашня, а случаї индивидуални, док при Мартовичови тота борба посцигла висши уровень, колективизована є.

З опозиції селян/газда вироста и неперивна жажда селяна за правду. Жажда за правду и праведносц медзи людзми присутна и у Ковачовей приповедки *Маково заренка*. Микола Колода, главна подоба, роздумує о живоце, о тим кельо ище будзе жиц и цо будзе потим, роздумує о людзох, власци, любови родичох гу дзецом, почитованю традиції, жажди за правду, пребачованю. Кед би не було главней подоби, тота приповедка би могла буц свойофайтови Ковачов есей, аж и файта манифеста його ділох. До тей приповедки Ковач уткал велї свойо начала и похопеня живота на хтори будовал свою поетику и діла.

Микола Колода обични чловек з народу, бул просвитни роботнік цали живот. Под старосц тре мак и припатра ше през облак на теметов. Роздумує о тим цо будзе док умре, чи будзе дахто хто за нього подзвигне памятник. Зводзенє швета на теметов присутне и у Мартовичовей приповедки *Селянска шмерц*, бо селян, Гриц, свой живот там закончує. Микола ше ище у младосци пошол школовац до варошу. Прето го велї з валалу починаю ненавиздиц и прето му приход до валалу вецей не приємни. Валалчане у Ковачових приповедкох часто не похопюю тих цо ше пошли школовац и не почитую их. Колода тото и почувствовал, бо видзел же го його народ одруцел. *„Микола тєраз, так повесц на концу своєй животней драги не може сам себе розтолковац прецо вон праве у тим своїм народзе бул баржей одруцовани и призабути кед вон любел праве тот свой народ, тоту старину хтора и тому народу и йому була цошка вельке и красне.”*

У *Селянскей шмерци* ненависц гу школованим младим людзом мож препознац у Грицовим диялогу з легином хтори роби у читальні. Гриц

у диялогу указує не лєм ненависц ґу школованим, але и якешик нецерпенє младих людзох, бо ше му видзи же шицко дараз було лепше як те раз. Праве на тим месце ше и указує вяза селяна за швет яки дараз бул и чежке прилапйованє нового.

Колода не указує свою ненависц ґу младим, але мож заключиц же видзи же млади дараз баржей ценєли традицию и любели тото цо їх родичи любели. Здогадує ше же як дзеци тарли мак з мацеру, та мац гварєла шестри: *„Так ме моя мац научєла, так я вас учим...”* З того видно яки родичи були вязани за традицию хтора ше преношєла з ґенерації на ґенерацию и верєли же лєм таки способ живота исправни. Уж їх дзеци тото иншак доживю. Микола отримал традицию, а шєстра ше одала до цудзини и нїхто у єй новєй фамєлії не почитовал єй язик, виру и обичаї, а анї вона сама, кєд допущєла же би ше на тото цо було єй, забуло. У здогадованю на дзецинство Микола препознава лєм гєвто цо було добре, на дзецинство патри идилично, гоч жили у худобстве. О тих часох те раз дума так: *„За живот вєцєй од хлєба, вєцєй од красних шматох и полних обисцєх важнєйша – любов.”* На тим месце ше тиж указує красота у чистоти худобства, як и любов, заповид по хторєй жию християнє. Окрем любови хтору му родичи даваю, родичи му гуторєли же треба почитовац и любиц шицко гєвто цо и вони любєли. Колода од родичох нашлїдзел и любов ґу правди и правєдносци. Оцєц го так поучовал: *„Гутор вше правду, роб вше по правдзє, та ше не бой.”* Микола бул чесни человек та прєто вельо раз робєл у местох без условийох за нормалну роботу. Гоч найчастєйше не наиходзел на розумєнє при других, заш лєм зоз своїм справованьом, правєдносцю, борбу процив зла, остал вирни своїм принципом. Приятєльови хтори го зрадзел и прє хторого могол страциц живот, прєбачєл. То тиж єдно з християнских заκοнох: прєбачиц другому.

„Вон мал прєдставу яка би мушєла буц власц хтору би почитовал и ценєл. Вона би мушєла буц основана на фундамєнтох на хторих поставєна и християнска вира”. Основни заповиди християнскєй вири то любов и мир. Мир зоз самим собу и мир зоз шветом. То єдно з основних началох и поукох хтори Ковач прєцаговал прєз своєю дїла. Кєд би тот заповид зажила на швєцє, нїкому би не було чежко жиц, а так народ тот хтори вше цєрпи, алє жажда за власцю моцнєйша од жажди за правду, цо видно у спомнутєй приповєдки:

„Народ зна цо правда, цо право, алє тот народни глєд и жажду за правду, за право, єдинки знали хасновац дотля док би сєбе власц не

обезпечели з помоцу того народу хторому вец за карк шедли, зубадла до устох положили и дєплови зоз зубадлами повязали, та спред народу и зоз силу народу свойо себични интереси бранєли, свойо страсци и жаданя сполньовали.” На основи того видно барз моцни уплїв Мартовича, з тим же при ньому селянє о тим явно бешедує, а при Ковачови то ище вше на уровню индивидуох. Колода тиж гвари же кед власни цель не ускладзени з целью дружтва, то паразитски цель. То тиж уплїв Мартовича, бо и селянє у його приповедкох сцу же би дахто з нїх бул на власци, бо лєм обични человек з народа може знац яки наисце його потреби, бориц ше за нїх и буц на хасен цалому дружтву.

Тиж так, єдно з вичних питаньох хторе поставя, а поставял го и Мартович, то : *Чи синове виновати за грехи оцох?*

У приповедки *Маково заренка* тото питанє поставя у здогадованю на подїю у хторей судзели сина человека хтори бешедовал процив власци, а син до того не бул умишани, а заш лєм „одплацовал” оцово справованє. Грицово дзеци тиж буду церпиц пре оцово длуства.

У *Селянскей шмерци* присутни и мотив нещешлївого малженства. Грицови жена умарла, та ше оженєл други раз. Нїяк не могол прежалїц першу жену, а з другу вше бул незадовольни, часто ше вадзели, окреме прето же Гриц любел попиц. Вше ше вадзели и доганяли єдно другому.

Єст вельо Ковачово приповедки на тоту тему, а мож повесц же шицки приповедки з кругу приповедкох о ускраценой любови значни за поцагованє тей паралели.

На основи зраженьох у одношеньох медзи супругу и супругом, мож поровнац Мартовичову *Селянску шмерц* и Ковачову *Дїдову шмерц*. Янко Шути главна подоба у тей Ковачовой приповедки, и тиж є, як и Гриц, оженєти по други раз и незадовольни з другу жену. Вше ше вадза и гуторя себе упрекоц, а окреме кед Янко пописє, цо исти случай як и зоз Грицом. Обидвome жалую за першу жену, а обидвome ше похорели и легли до посцелї. Анї Грициха, анї Ирина, Янкова супруга, не задовольна з таким станом свойого супруга, а обидвome хоротнїки за себе гваря же муша або умрец, або такой виздравиц и робиц.

Мартович сатиричар, та на сатирични способ и представял дружтво у своїх приповедкох, як и одношенє селянох гу людзом на власци, їх страх од нїх и хвильки у хторих сцу указац почитованє тим цо на власци, а понеже су неуки и не знаю як би то требало випатрац, на концу ше лєм ганьбя за свойо справованє. Так у приповедки *Вечар одпитованя*

(Прощальний вечір), а на таки способ и Ковач у своєї приповідки Биров вишмеял понїзне и барз послушне справованє селянох ґу людзом на власци. У приповідки Вечар одпитованя представене пририхтованє за одпитованє од директора школи хтора одходзи робиц до другого места. Млади учитель Мицко прилапел на себе обовязку же здума и отримав бешеду на святочним одпитованю. Писатель вишмеял и справованє учителя, хтори не лєм же лєдво здумал бешеду, але и кед ю здумал, видекламовал ю людзом у валале, а тиж так, обявел и деталї одпитованя. На одпитованю ше позберал народ, хор ше порихтал же будзе шпивац „многая літа”. Директор представени як чесни и ганблїви человек хтори не любив кед го други хваля, на одпитованю му було неприємно и не знало ше як справовац. Нараз ше зявел староста валала, односно биров и тоту хвильку писатель тиж вихасновал же би указал як ше народ одноши ґу людзом на власци, але и способ на хтори то указане превозиходзи звичайне почитованє власци. „Пан директор замовк і зблід, а всі так налякалися, як би поміж ними не староста, але сам чорт із пекла з’явився. Бо коли би староста з’явився між учителями й урядниками з ким в руках і коли би одного вдарив по голові, другого потяг через плечі, третього позауш тощо, так усі крикнули би, збилися б укупку, і страх перейшов би. А то біда, що староста не б’є; лиш дивиться й видить, слухає й чує, говорить і розуміє.” Ту представени и абсурд, бо настало зло же их биров не бие, лєм патри на нїх. Вишмеяне и справованє народа хтори нараз прилагодзел цалу святочносц бировови, а не директорови, та так и учитель Мицко свою бешеду присподобел бировови. „Як вислухав пан староста цю пошану та що він потім говорив до тих, що відспівали йому «многая літа» на нову мелодію, то про це годї дізнатися, бо який Мицько на язык, а отже й він мовчав, як грїб, і не сказав про це нікому ані словечка.”

З тим указане єдно страхопочитованє ґу бировови, але и намаганє освидомиц народ же би ше не понїжовал так кед медзи нїма дахто хто на власци. Тиж так, указане и вишмеяне бировово справованє хтори подрозумює же би го народ требал преїґ мери почитовац и пририхтовац му окремени бешеди и святочносци. З того виходзи и неєднаке положенє селянох и людзох на власци у дружтве, а таки порядок у дружтве хтори не праведни ґу шицким гражданом, вишмеяни.

Ковач у приповідки Биров сатиричар и то цошка цо го одредзело як приповідача, а на тото уплївовал праве Мартович. Мартовичов уплїв видно уж такой на початку приповідки: „То бог такой на початку

одредзи, ище кед ма створиц человека, же хто цо будзе. Пове: ти будзеш кондаш, ти будзеш доктор, а ти, поведзме, биров. Так то, пане мой, и лєм так.” У Селянскей шмерци тиж присутне думанє же бог додзелює улоги за цали живот, алє то покус и вишмеяне дружтво у хторим положенє хторе дахто достанє, нє може пременїц по конєц живота. Так и бачи Митро, биров, прешвечени же народ добре вибрал, бо вибрал праве його и же би нїхто други нє знал окончовац його роботу. Вон прешвечени и же людзе треба же би му ше кланяли и бешедовали з нїм иншак як медзи собу. Кед го народ виберал, биров обецал же им будзе робиц на хасен, а тераз кед є на тей функції, роби иншак и гвари: „Шицко можем лєм нє счем!” З тим указане же тот хто на власци найчастейше нє роби за народ, алє за себе. Ковачова сатиричносц приходзи до вираженя на даскелїх местох у тей приповедки, а єдно з нїх то хвилька у хторей учитель од бирова гледа помоц же би ше оправело школу, бо закрице премака. Тота бешеда чече так:

„– ... Репарирац тераз нє мож, бо драге.

– А нє мож то вец ище туньше?

– Як туньше?!

– А так, поведзме, наказовац з єдним писмом, хторе би ви, пан биров, подписали нашому дзвонарови.

– А як дзвонарови?

– А так, модлїм вас, най дзвонї на хмари! Придзє, поведзме зоз бабиного кута хмара, а дзвонар задзвонї, хмари ше розиду... Знаце, вец анї кантички нє нужно.

– Ви франтуєце, учитель.

– Нє, модлїм вас крашнє! Алє ви власц, та реку, кед вас ми ценїме, та думам же и свети Илия будзе, знаце, пре трошок...”

Ту указана учительова мудросц з хтору надмудрел бирова и вишмеял його вигваряня на пристойни способ. Їх бешеду прервала вистка же им придзе инспекция, та ше треба порихтац за таких важних госцох, порихтац вечеру, привитну бешеду и зволац народ. На тим месце до бешеди уруцени новтарушов коментар „Ми, знаце, од народа жиєме” дзе лєм ище раз доказана правда о тим же народ роби за панох. Порадзене же новтаруш напише бешеду хтору биров пред госцами видекламує. То тиж место на хторим Ковач сатиричар, бо указує же биров, гоч є на таким положеню, нє бешеднїк. Народ ше позберал же дочека важного

госца, а биров не знал ані кеди мал почац бешедовац. „*Требали му такоу повесцу, та би ше не мушел ганьбиц тельо пред людзми кед тельо раз у валалскей хижі виберал цидулку на хторей була списана бешедо. Трєбало голєм раз прєчитац цидулку...*” З тим указане же биров не достойни тей роботи и позиції, бо ані не ма достаточне знанє. Кед мал почац з бешеду, з кишєнки вицагнул погришни бок, та почац читац виглашку. Понєже не видзел добре цо пише, обрацел госцови хрибет, та так предлужел читац. Новтаруш го прєрвал и докончел сам бешеду. Биров остал нагнївани, та себе так так думал: „*Народ глупи, учителє нїч не знаю лєм черепи куповац, баба прєклята, алє пан новтаруш – вон справди вельки статок...*” Ковач виשמєял не лєм справованє тих хтори на власци у валалє, алє и людску норов односно гєвтих людзох хтори за себе тримаю же су барз значни, а не видза свойо гришки. И у тей приповєдки Ковач поучує народ.

Мартовича и Ковача вяже и шмих хтори присутни и у чежких животних ситуаційох. Подшмихуюци ше шицкому негєтивному у живоце охудобнєних селянох, писатель одкрива характер правє селянского шмиху, чежкого, невєсєлого, котри ше состої у тим же ше лєм глас нїби шмєє и гамби розцагую на шмих, алє по твари цалком не мож познац же то шмих”; то бул шмих прєз слизи (Рамач/Чакан, 1973: 209). Тот шмих ше одноши на шмих у Мартовичових дїлох. Ковач мал смисла патриц на живот и швет зоз гумористичного становиска, аж и теди кед слово о трагичних ситуаційох (Тамаш, 1997: 117). З таким становиском гү животу и у дїлох, вон тоти ситуації прєвозиходзи.

УПЛІВ ПОВИСТИ ЖЕМ ОЛГИ КОБИЛЯНСКОЙ НА МИХАЙЛА КОВАЧА

Олга Кобилянська народжена 27. новембра 1863. року у малим городу на Буковини у фамелії дробного службеника. Понеже родичи могли школовац лем синок, вона закончала лем основну школу на нємецким языку у Кимполунгу. У тим месце и препровадзела младосц, понеже барз жадала буц образована, учела украински язык, вельо читала, окреме твори украинских, русийских, заходноевропских писательох, як и наукову литературу, так же ше образовала на таки способ. Почала писац на нємецким языку, але вредни ей дїла лем гевти писани на ей мацеринским, украинским языку.

Од 1891. року жиє у Чернівцох дзе остала до конца живота. Закладала ше за еманципацию женох, та ше тота идея прецагує през велі ей твори.

Од першей половки 90-их рокох ей твори ше систематично друкую и приноша ей заслужену славу.

На формованє ей поглядох на швет и литературну творчосц значно уплївовали М. Павлик, И.Франко, В. Стефаник, Л. Українка, М. Коцюбински и други. Вони ше старали о долї ей творох, помагали їх видаванє и популаризованє, обрацали увагу писательки на актуалну социялну проблематику. 1898. року писателька припутовала до Львова на святочносц з нагоди 25-рочного юбилея литературней и дружтвено-политичней дїялносци Ивана Франка. Там ше стрета з вельким Каменяром и Васильом Стефаником. Наступного року нащивює Київ, гроб Шевченка у Каневе, упознава ше зоз Лєсю Українку, Михайлом Коцюбинским, Михайлом Старицким, Миколом Лисенком. Шицко тото мало вельке значенє за формованє ей погляду на швет и литературну творчосц (Рамач/Чакан, 1973: 216).

Вчасна творчосц Кобилянской визначує ше з идеалистичну естетику. Познейше, понеже станула на позиції материялистичней естетики, вона очолєла нови напрям у сучасней реалистичней литератури. Франко гварел: „...Тот нови напрям у нашей литератури репрезентує група талантованих писательох. Медзи німа найпочеснейше место припада Олги Кобилянской...вона нам дала векше число совершених малюнок людскей, особліво женскей, души и здобула заслужене припознанє нє лєм у нас, але и у Нємецкей и у Русий.” (исте).

Пре свойо антивоєни твори и осудзованє фашистичних заберачох, фашисти ю придали воєному суду. Не дожила розправу пред судом, умарла 21. марца 1942. року.

Социально-психологійна повист *Жем* найзначнейши твор Олги Кобилянскей. Утей повисти представени проблеми жеми, найвекши проблем худобного українского селянства Буковини. Тот твор вибудовани на основи трагічней події у селянскей фамелиї Ивоніки Федорчука, односно кед младши син Сава забил старшого брата Михайла. Причина того забойства жажда за маєтком, бо Сава сцел буц єдини нашлїднік жеми и маєтку по оцовой шмерци. Слово о фамелиї худобних селянох хтори чежко робели и шпоровали наздаваюци ше же так обезпеча лєпши живот себе и своїм сином. Но, не случує ше так як заплановали. Младши син ше одлучел оженїц зоз шестринїцу Рахиру. Родичи прето сцели дац цалу жем старшому синову, а младшому анї кус жеми кед же ше наисце оженї зоз ню. Рахири ше поспишело нагвариц Саву же би забил свойого брата и постал єдини нашлїднік оцовой жеми. Рахира ту похаснована же би указала же и жена ма одредзену моц у малженстве, та аж и розбиц даєдну фамелию, односно фамелию свойого супруга.

Присутна и опозиция потомки/предки з хторей виходзи и питанє: *Чи потомки достойни своїх родичох?* Тиж так, у повисти присутни и описи пейзажох, а на одредзеных местох стан у природи и природни зявеня провадза події и емотивни стан подобох.

На Ковача зоз повисти *Жем* окреме уплївовал мотив братозабойства, жажда за маєтком, як и спомнути описи пейзажох хтори провадза події и емотивни стан подобох. У Ковачових приповедках братозабойство ше не случує, алє присутна зависц и мержня єдного брата гу другому и вше мержи гевтот брат хторому ше видзи же родичи гу ньому не поступаю так крашне як гу другому братови и же то причина пре хтору праве вон жиє у чешших условийох. Приповедка *Каїн* заснована на тим же нещешлївши брат поровнує свою ситуацію зоз старозавитну приповедку о Каїнови и Авелови. Ненависц у єдному братови настава пре успех и лагоднейши живот свойого брата. Бачи Микола не задовольни зоз своїм животом параста и видзи ше му же його брат, хторого родичи послали на школованє, а хтори тераз роби у варошу, лєгчейше и лєпше жиє и же за тото виновати родичи. Мац Миколови часто гуторела же є Каїн и криво му же його братови то нігда не гварела, а його перцепция себе и брата по тим питаню така:

„Прето же вон школовани, а я шмердзаци параст, раб божи, хтори ма як кертница длобац, преврациц тоту чарну жем, гноїц ю и поїц же би вам паном було зоз чим наполніц танєри и брухи.” Микола ше гніва и на родичох, и на Бога, бо є прешвечени же Бог занєдзбал парастох и же им дал горше положєнє на швецє як цо заслужую. О свойому оцови бешедовал як о твардому Руснакови, чесному роботнікови хтори ходзел на надніци и помали створел обисце. Пришла война, та и оец мушел пойсц войовац и вецей ше нє врацел дому. Вон, Микола, остал сам у обисцу з мацєру и младшим братом и чувствовал обовязку же би шицка терха стараня о фамелиї спадла на ньго. Уж теди ше му видзело же несправедне же його оец ище пред войну знал повєсц же кед ше уж старши син нє вишколовал, най ше вишколує голєм младши. Видзи ше му и же лєм вон робел теди у обисцу, а брат пре школованє и ученє нїгда коло обисца нїч нє помагал и же шицко цо було лєпше – од шматох по єдзенє, було резервованє за младшого брата, а йому яке ше уйдзе. За цали живот запаметал кед му мац раз гварела: „*Ти, ти – Каїну єден, думаш лєм о себе, бо ши себични, нєжичлїви...*” Микола тиж прешвечени же их родичи подзелєли по угляду на Каїна и Авела: „*Тебе, Авелу, ягнятко и кожлятко, а тебе, Каїне, плуг и мотика. Тебе, Миколо, гной и бочкори, а тебе, Авелу, Андрийов и Марйов синочку а Миколов брацику, ципелки и кнїжочка у руце...*” Видзи ше му же и нєшка Каїнове шицки параста хтори ше зноя, обрабяю жем, а кед зродзи же нє шицко їх, алє же робя за Авєлох, панох: „*Вони кнїжки преучовали, вони ше муша трапиц же би вираховали кельо ви каїнове длужни робиц, кельо випродуковац, кельо залапиц тим авелом цо тото шицко крашнє на папер звездли. Авєлове знаю и то кому и яку жертву треба поднєси. . . За тоту жертву вони маю право жиц од труду и муки каїнох.*” До того поровнованя ше уключел и Андри, человек з валалу, та на покус франтовлїви способ завар Миколово роздумованя и розправяня о тим же прецо Бог нє зніщел Каїна: „*Нє зніщел го прето же... же заш лєм бул – барз вредни, та знал же тому вредному човекови нє треба векша кара як вична робота котру себе сам вибрал и хторей нїгда конца и краю.*” На тот способ ше Ковач виשמєял з Миколовей норови и зависци гу братови.

Нєнависц брата параста (Єлисей Кирдов) гу школованому братови (Владко) присутна и у Ковачовой приповедки *По законє*. Причина нєнависци и зависци ту иста як и у приповедки *Каїн*, брат хтори остал жиц на валалє и обрабяц жем, нєнавидзи школованого брата хтори жиє у варошу и трима же шицки панове як його брат *одбераю з парастовей*

миски. Зраженє медзи генераціяма присутне и у тей приповедки. Єлисей тото зраженє доживує зоз своїм предком, мацеру, але и потомком, свою дзивку. З мацеру ше зражує пре зависц же сце пойсц жиц зоз його братом Владком у варошу, а зоз дзивчечом примарна причина за зраженє тиж одход до варошу, дзе пошла на школованє, а його родичи и родичи єй супруги тоту одлуку потримую, прецо тиж настава зраженє. Тото зраженє ше познєйше лєм преширює понеже у варошу його дзивка нашла легиня за хторого ше такой по школованю одлучела одац, а вон Серб. Єлисей то дожил як одніманє дзивки од власних кореньох и єй одход до цудзого швета. Трима же за такую одлуку його дзивки виновати и Владко з хторим ше млади совитовали.

Тиж так, у тей приповедки ше зявує и мотив нежданей невести понеже Єлисей обачує же його мац не так почитує и люби його супругу як Владкову. То мож препознац як уплів Рахировей подоби, односно шицких невестох и жецох хтори на даяки способ руйную гармонию хтора владала у фамелиї пред ступаньом дзецох до малженства.

Мотив нежданей невести/жеца присутни у велїх Ковачових приповедках, а окреме ше одноши на гевти приповедки хтори у функції очуваня национального идентитета у хторих Ковач дава рижни приклади о тим цо ше случує кед до рускей фамелиї зоз ступаньом до малженства войдзе дахто хто не Руснак. Найчастейше ше у таких случайох забува на руски язык, традицию, обичаї и шицко гевто цо родичи почитовали и пестовали. Тот мотив повязани з опозицию потомки/предки, бо ше, як уж спомнуте, з такима малженствама розбива гармонию яка владала пред тим, а з народзеньом дзецох ше случує же баба и дідо не можу з унучатми бешедовац по руски, бо мац/оцец не научели дзецко бешедовац на мацеринским языку. Понеже о тей опозиції уж писане у тей роботі, на тим месце лєм начишлїм даєдни Ковачово приповедки з тоту тематику: *Розходзєня, Миколов шветочни дзєнь, Медведз, Добри живот, Боляци рани, Преклятство, Празне гнїздо*.

У повисти *Жем* ненависц брата ґу братови настала пре жажду за маєтком. Тоту жажду Ковач вихасновал же би представел и на одредзени способ осудзел громадзєне маєтку пре маєток, а не прето же би дахто од нього мал хасну. *Газда и Буржуй* єдни з таких приповедках.

У приповедки *Газда* Ковач осудзує громадзєне маєтку през вишмейованє норови. По велїх рокох ше стретаю товарише з младосци, єден газда хтори богатство нашлїдзел од оца, а други худобни человек, яки му и оцец бул, але себе не трима за худобного. Тот худобнєйши приве-

дол до нациви богатого пайташа и свойого приятеля з Русії. Видно же их ґазда обидвох трима за худобних и преказує ше зоз шицким цо ма у обисцу. Аж ше тому Русови пита: „*А ви таке маце? Можу мац людзе у вас таке? Га? Можу? Єст там таких богатих людзох як у нас?*” З того питаня вибива и його гордосц и єдна доза ненависци ґу людзом хтори худобнейши од нього. Його преказованє и тим двом цо го пришли нацивиц постава шмишне, бо им вон аж и ормани отвера и указує яки там розкошни шмати. З єдного боку ше преказує, а кед пошедали ґу столу почеркац, писатель указує и його вецей як преїґ мири шпоровни характер, бо так гвари за ґазду: „*Шеда, точи так же би тото, кельо у фляшки, було досц...*” Таки момент ше зявує и на єдним месце у повисти *Жем* кед у опису Ивоніковей супруги хтори ше одноши на єї скупосц, дзе ше описує же маю вельо шмати, платна, покровци, заглавки, а ходзела у поплатаних шматох и попри тим же мали и зашпоровани пенєж найчастейше єдли найскромнейше єдзене: борщ, кромплї, пасулї...

Приповедку Ковач закончує, як и звичайно з поуку и освидомйованьом читачох же не „*Шицким людзом на швецє душа приросла за пенєж... же тот ґазда не видзи же його дзешец швинї и вон тримаю за єдини задаток свойого живота цо вецей садла назберац не роздумуюци о тим же нач им тельо садла, вон, мили мой добри Руснак, ище не чує як му на його темелю його унуки розводнєти, сити, напхнути, анї мено не спомню парастске же би пред женами походзене свойо закрили.*”

З наведзеного приклада о преїґмирним шпорованю Ивоніковей супруги мож заключиц о уплїву на приповедку *Буржуй*. У нєй Ковач тиж осуздзує громадзене маєтку пре маєток, алє и вишмеює справованє хторе превозиходзи мири розумного шпорованя. Дюра Жимни бул барз шпоровни человек, та аж и коньови волєл дац менєй як вецей и то шицки у валалє знали. До церкви вше ходзел у старим вичуханим уяшу. На схадзки дзе ше зишли валалчанє, було бешеди о тим же би дали динари за дражки у валалє. Там ше єден задзера до Дюри и пита ше му чи да пенєжи з ботоши, знаюци же у ботоши чува пенєж. Розуми ше, Дюрови ше то не спачело. Вон роками у тей ботоши ухлїве скривал и чувал пенєжи и то Ковач похасновал як причину за вишмейованє, бо, аж теди кед Дюра сцел уложиц пенєж до банки, дознал же тот пенєж цо ма, давно не врезди.

За повист *Жем* характеристични описи пейзажох и природи, алє и факт же природни зявеня и стан у природи провадза подїї хтори ше случую, як и емотивни стан подобох. Окреме є обачлїве на месце кед

ше Івоніко враца з варошу знемирени, а не зна прецо, не знаючи же му син забил сина. То шицко провадзене з густу молгу. Молга символ неопредзенного, гевтей розвойней фази у хторей ше форми ище не розликую, або ше стари форми хтори щезую ище не заменяю з новима одредзенима формами (Gerbran/Ševalije, 2013: 531). То толкуе Івоніков немир у души.

Описовосц характеристична за Ковачово діла, и часто ше през його приповедки прецагую описи красней природы, польох, виніци. Тиж так, и у його приповедкох мож замерковац же природа провадзи події и емотивни стан подобох. Єст вельо места на хторих тото присутне у Ковачових приповедкох, але ту наведзем лєм даскельо приклади:

Опис природы у приповедки *Маково заренка*:

„Микола тераз у часох свойого дзецинства, а воно му тераз праве так випатра як и тот жимски слунечни дзень: бридки кед вжмие слунко швици, а красни кед вонка хмарно и шніг. Точно так смутно кед слунко злізує шніг зоз стрехох, сцера лядово квети зоз замарзнутих облакох, а весело кед за облаком пада густи шніг у вельких платкох як гуши пиря.”

Опис пейзажу у приповедки *Слугове*:

„ – И так, хлопе, лежим я под ягоду при драги цо и тераз ведзе до виніцох. Тамаль горе з лівого боку драги, теди бул лес, з правого боку виніци валалски. Пажича ше розцагла од виніцох та аж тамаль поза теметов гу самому валалу. На пажичи коло чобанскей хижки овци. Коло овцох пси. Горе гвизди, ноц красна, ешеньска...”

Опис валала, тиж, у приповедки *Слугове*:

„Спуцела ше якашик белави молга над валал, та ше змишала зоз тим желенідлом по заградох и шорох; хижох лєм ту и там даєдней закрице викукує.”

Приклад дзе природа провадзи случованє мож илюстровац зоз прикладом з приповедки *Боляци рани* дзе природа наявює шмерц баби Гані:

„...з оглядом же то була уж позна ешень, лебо ше то лєм так старей привидзело, але же ше потим нараз у дворе зявел витор, то ше старей не привидзело. Хто бул у тим витре, чежко повесц, бо у дворе нараз нестало слунка и постало цма. А цма було прето же чарна хмара закрила слунко, а несподзивани витор рознесол спод тернаца прах фарби старого злата.”

КОЦЮБІНСКИ И КОВАЧ ПИСАТЕЛЄ НА ХАСЕН НАРОДУ

Михайло Коцюбински визначни українски революційно-демократични писатель хтори творел концом 19. и на початку 20. века. Єден є з найзначнейших писательох реалистичней социялно-психологийней повисти и новели у українскей дореволюційней литератури.

Михайло Михайлович Коцюбински народзени 17. септембра 1864. року у месце Веница. Перши совитнік за литературу му була мац хтора любела литературу и уметносц. Уж кед мал коло дзешец роки пробовал написац писні по угляду на народни. По законченю основней школи у месце Бари, уписує ше до Шаргородскей духовней школи. Пре чежки финансийни стан, не могол студирац, цо го не оможлівело же би сам читал и образовал ше. 1886. року постал приватни учитель и од теди го полиция почина надпатрац пре, по їх думаню, подли уплів на школярох. Коцюбински 1890. року одходзи до Львова и после того путованя ше почина дописовац зоз Иваном Франком. Того року обявює першу писню.

Понеже жадал служиц народу, положел испит за учителя и почина учительовац од 1891. року. 1896. року ше оженєл з Виру Юстиновну Дейшу хтора го совитовала у його творчих роботох. Вон активно участвує у дружтвеним живоце и провадзи революційни події. На початку 20. века починаю його литературни вязи и дописованє з визначними писателями: Иваном Франком, Васильом Стефаником, Лесом Мартовичом, Олгу Кобилянску...

Понеже виучовал твори класикох марксизма, легчейше похопел улогу роботніцкей класи у революції и политичну ситуацию. О литературних темох вельо бешедовал зоз Максимом Горким.

Од 1910. по 1912. рок вецей раз путує до Криворовні, гуцулского валалу дзе зазберовал материяли за свойо діла и у тим чаше настала його романтична повист *Цині забутих предкох (Тині забутих предків)*.

Коцюбински умар 25. априла 1913. року.

За шицких українских писательох чий сом уплів анализовала у тей работи, видвоєла сом конкретни Ковачово приповедки у хторих мож препознац їх уплів. Цо ше дотика упліву Коцюбинского на Ковача, його уплів бул моцни, але ше не тельо одноши на теми кельо на саму поетику

и напрямки у Ковачовим твореню. За уплів сом хасновала Коцюбинско-во приповедки *Цинї забутих предкох*, *Конї не виновати* и *Intermezzo*.

На Ковача можебуц и найвекши уплів мала приповедка *Intermezzo*. То писательов есей о його улоги у дружтве. Наратор з хторого гутори сам автор, вистати од людзох, їх поносованьох и одходзи на одпочивок до природи. Там ше перше не може звикнуц на таку цихосц, але пошвидко обачуе же му праве тота цихосц хибела же би похопел велі ствари. Вон конєчно почина чувствовац мир у души, у гармонї з природу хтору дожил на одпочивку. У стретнуцу зоз селяном хтори му бешедуе о чужим живоце вон видзи шицких селянох и шицки жени хтори робя на полю и хтори у таким чужим положеню и сцу жиц шлєбодно. Тото стретнуце го освидомюе о його улоги як писателя, же муши буц на хасен народу. У його случаю то значи: по врацаню з одпочивку активно ше дружтвено ангажовац и помогнуц народу же би вишол зоз чужого стану. Тиж так, ту присутна и опозиция варош/валал, бо наратор чувствуе же не ма мир у варошу дзе жиє, а по приходу до природи мир до души ше му враца.

Ковач од Коцюбинского превжал гевто цо його як писателя одредзує, а то же є писатель на хасен свойого народа. Вон, євангелиста, морални учитель и учитель у каждим другим смислу за свой народ. Ковач у каждой приповедки поучує, указує хтори не добри чловеково норови и зоз схопносцу их приказує гумористично. Вон видзел же його народ капе, та почувствовавал же му, як писательови, задаток цо длужей го отримац и национално освидомиц, а то роби през конкретни приклади о тим цо ше случує кед млади Руснаци виберу себе за пару дакого хто не з їх народу. Тиж так, национално освидомюе и змоцнює кед спомина руски фамелїї у цудзини хтори ше намагаю тримац ше ведно и пробовац очувац язык и виру.

Уплів приповедки *Цинї забутих предкох* народна жридловосц, празновирє и пошлїдки невитвореней любови. Главна подоба у тей приповедки Иван, дзеветнасте дзецко у гуцулскей фамелїї. То хлапец хтори барз вязани за природу, вери до нечистих силох, злих духох у лєше и русалкох. Його фамелия була у неприятельстве зоз фамелию чия дзивка (Маричка) ше почина сходзиц зоз Иваном. Живот их роздвоєл, Маричка умарла, а Иван ше оженєл з другу дзивку. О єден час го жена почала спреведац, а вон вше частейше дума на свою любов зоз младосци. Иван препада, бо його любов остала невитворена.

Тота приповедка уплівовала на Ковачову медзивойнову приповедку хтора ма углавним забавну функцию, а у хторей мож видвоїц два ти-

пологийни круги приповедки: фолклористични и приповедки о ускраценой любви. У фолклористичним кругу приповедки *Хованец, Хто бул найдурнейши, Мудри Яни, Обрахунок, Андя Веруна на кирбаю, Потлачидби, Биров, Марково гереги* и повойново приповедки *Кросна, Свадзба и Сушеди*. У тих приповедкох присутне празновире при валалских людзох, як и їх неуюкоц пре хтору су часто у даедних ситуацийох наївни. Ковач з представляньом празновиря на таки способ, указуе народу же воно безсмыслове.

У кругу приповедкох о ускраценой любви приповедки *Стара писня, Хмари, Без любви, Книжка живота, Маргита, Дідова шмерц, Микитово нещесце* и *Чорт за буджаком*. За тоти приповедки характеристичне же ей подоби препадаю пре ускрацену любов.

Коцюбинскова приповедка *Конї не виновати* уплівовала на Ковача зоз сатиричним представляньом людзох на власци. Главна подоба у тей приповедки пан Малина. Вон єден з людзох на власци и прави ше же є приятель народа, а кед тот исти народ гледа од нього ришоване конкретних проблемох, вон одкрыл свою праву природу. Ковачова приповедка *Биров* праве на таки способ гутори о людзох на власци, а представляне власци у нєй анализоване у поглавию о упліву Леса Мартовича на Ковача, та мож заключиц же ше даедни упліви преплєтаю.

Тиж так, у приповедки *Конї не виновати* присутне питанє хторе и вичне Ковачово питанє, а то: як мож препознац доброго человека од злого? Тото питанє мож представиц на прикладу з Ковачовой приповедки *Каїн* хтора тиж уж раз анализована, бо у нєй присутни мотив братозабойства, як уплів Олги Кобилянскей. У тей приповедки селян ненавидзи свойого брата хтори школовани, та ше му видзи же го прето шицки баржей почитую як його самого. Вон бешедуе другим о ненависци ґу братови, а з другого боку, кед требало помогнуц сушедовому дзецку, бо би иншак умарло, тот исти человек приведол дохтора. Оцец того дзецка, наратор у приповедки з хторого бешедуе сам Ковач так роздумуе: „*Аж ше ми видзело же тот человек несправедліви и якошик пребарз тварди, аж бим поведол – окрутни. Тераз пошол мойому синову дохтора привезц. И привезол и одвезол. И кед би тото не зробел, мойо би дзецко тоту ноц не прежило...*”

УПЛІВ ИВАНА ФРАНКА НА МИХАЙЛА КОВАЧА

Иван Франко єден од найзначнейших українських писательох. Народзени є у валалє Нагуєвичи у Галиції. Писал писні, приповідки, драми, литературни критики, а бул и прекладатель, етнограф и публициста. Школовал ше у Ясеници, Дрогобичу, Львовє и Бечу дзе 1893. року докторовал на Филозофским факултету.

Франко єден од писательох чийо твори Михайло Ковач преложел на руски язык. Ковач вибрал и преложел з українского на руски язык штернац Франково приповідки и єдну драму и позберал их до кніжки *Вибрани твори* хтора вишла 1966. року. Понеже Ковач читал писательох хтори му були блізки по животним и литературним искуству, вироятно же на основи того вибрал твори хтори позберал до спомнутей кніжки. Ковач добре познал Франкову творчосц и бул свидоми же вона значна нє лєм за Українцох и Руснацох, алє и за цале чловечество, бо за собу охабел вецей як 4600 писани и друковани роботи. „Ми би сцели повесц даскельо слова о Иванови Франкови з нашого аспекту, з аспекту нас Русиных, бо тот вельки чловек, – вельки нє лєм у рамикох українского народу, алє у рамикох так повесц, цалого чловечества, – барз добре познал нашо обставини, бул нам приятель, учитель и руководитель у часох кед зме окрем Кузмяка, Врабеля и Костелника так повесц нікого нє мали.” – написал Михайло Ковач у Уводним слове *Вибраних творох*. Вон бул свидоми же уплів сербского на руски язык барз моцни, та єдна з причинох пре хтори ше одлучел прекладац з українского праве тот же би ше на таки способ пробовало врациц руски язык гу своїм жридлом од хторих бул длуго одорвани, та прето почал трациц свою жридловосц. Так сцел помогнул же би ше обогацело руску лексику и розвило руски язык. Тиж так, прекладатель сцел прибліжиц часц творчосци Ивана Франка Руснацом у Войводини, же би ше заинтересовали за нього, погледали його діла на українским языку, а з тим и освидомели националну припадносц.

Гоч Ковач гварел же нє вибрал Франково твори по даяких одредзених критериюмох, заш лєм мож заключиц цо вибрал з його опусу. „Ми просто пробовали провадзиц писателя од його оцовскей хижи през амбиєнт валалу, места, амбиєнт роботніка у полю...” Праве тот перши момент на основи хторого мож заключиц же Франко уплівовал на Ковача и же тот уплів бул барз моцни, бо и Ковач инспирацию за свойо діла гледал у валалох, при валалских людзох и їх судьбох.

Франково *Украдене щесце* драма зоз селянського живота у пейцох дійох, а Ковачов *Суд правди* драма зоз народного живота у пейцох дійох. То директни уплів, як и простор и час драми. Украдене щесце ше случує коло 1870. року у валалє Незваничи. Ковач не написал точни час и конкретни валал у хторим ше дія случує, але лєм же ше случує у єдним сримским валалє пред конєц 19. вику, та так драму приближел и присподобел Руснацом на тих просторох. Вироятно же так написал прето же то могол буц гоч хтори валал у хторим жию Руснаци. Гоч випатра же то на даяки способ лєм поверхови уплів, то заш лєм означує цо у фокусу интересованя у конкретних драмох, а то далєй указує яки стан у валалох, животни условия и обставини, дружтвени одношеня, жажду за маєтком, людски нориви.

Слово о звичайним валалу у яким жию Руснаци у Войводини, валалчанє углавним параста. Франково Незваничи валал у горох, жими моцни, єст вельо шнігу, хлопи ходза до лєса рубац древа и з того жию. То селяном и найчежша часц рока, бо таки условия за живот и роботу не лєгко витримац. Окреме кед им вельку часц заробку бере власц. Таки живот и при Руснацох ту, та и то представене у Ковачовой драми. Условия живота тиж чежки, а Ковач вибрал же би ше дія случовала влєце, бо теди парастом найчежше и маю найвєцей роботи.

У *Украденим щесцу* слово о Ани хтора ше против своєй дзеки одала за Миколу, чловека хтори 20 роки старши од нєй. Одала ше за нього на силу, бо єй власни браца гварели же Михайло, чловека хторого любела, умар. То не було правда, але ше браца бали же им вон вежне цали тал. Ана не щєшлїва з Миколом, але ше уж помали звикла на таки живот. О єден час Михайло ше врацел до валалу, тераз на функций жандара и вихасновал свою позицию же би посцигнул власни цилї. Загарештовал Миколу же би могол буц зоз Ану, а на концу праве Микола тот хтори го забил.

Тот момент ключни за повязованє *Украденого щєсца* и *Суду правди*. И у єдней и у другей драми ше поставя моралне питанє о тим же кед дахто дошол до щєсца преїг цудзого нєщєсца, чи морално неоправданє вжац од нього тото щєсце до хторого дошол нечесно.

У *Суду правди* у фокусу драми любовна приповедка о Михайлови, художному лєгиньови, и Иринки, богатей дзивки. Вони ше сцу побрац, але Иринково родичи ю не сцу дац за художного лєгиня. Вон прето одходзи до Америки наздаваюци ше же там найдзе лєпши живот. Борба за лєпши живот го приводзи до ситуациї же не зна цо будзе з його любову

док ше враци: чи го причека як му обецала на одходзе, чи ше ода за другого. Иринка тварда у своєй одлуки же причека милого, але ше до того умишал Петро, бировов син. До того уцагнул и Янка и уценює го же дзивка хторого Янко люби – Меланка, будзе його кед му вон помогне же би дошол до Иринки. Петро вихасновал нагоду же случайно бул з поштаром кед од Михайла сцигло писмо з Америки у хторим гвари же дораз придзе. Вихасновал и тото же поштар бул припити, та вжал од нього писмо, написал нове, у хторим сообщенє же Михайло умар, и однесол Михайловому оцови хтори на месце, кед чул вистку, умар. Иринка, понеже дознала же єй мили умар, не мала прецо чекац и мушела пристац одац ше за Петра. Ту ше случує цошка необчековане. Михайло ше пред саму свадзбу врацел до валалу и Иринка такой пошла з нїм. Петрови те раз була добра и Меланка, та справел з ню свадзбу. На свадзбу пришол Янко, легинь хтори сцел Меланку и забил Петра.

На концу обидвох драмаох забойство, умерая гевти хтори на нечесни способ сцели дойсц до щесца. Праве тото то уж спомнуте моралне питанє чи неоправдане вжац од дакого щесце кед до нього дошол нечесно. Обидвом драмом заєдніцке же главни подоби сцу вжац власни судьби до своїх рукох, цо, согласно библийней теології, Бог, чи живот сам, каре (Тамаш, 2009: 199).

На основи того мож направиц паралелу медзи подобами у Франковей и Ковачовей драми. То подоби Михайла Гурмана – жандара и Петра, Михайла и Миколи и женски подоби, Ана и Иринка.

Михайло Гурман и Петро представніки гевтих хтори преїг цудзого нещесца сцу дойсц до власного щесца. Михайло Гурман, або жандар, то роби у драми *Украдзене щесце*, а Петро у *Суду правди*.

Жандар ше миша до цудзого малженства и зніщує го, а Петро до вязи хтора мала прероснуц до малженства, але ше йому не поспишело зисциц плани. Гоч Ковач зачува достоїнство малженства, Франкового Михайла и Ковачового Петра повязує тото же їх драга до щесца морално не прилаплїва. У хвильки кед ше мишаю и руйную люцки вязи, обидвоме су на, або блізно при власци. Єден жандар, а други бировов син. То им дава статус на основи хторого су на висшей позиції у одношеню на других валалчанох. Вони представляю шицких тих цо на власци и таких єст у каждым дружтве. О нїх нїхто не шме повесц тото цо наисце дума. Вони свою позицію хасную же би посцигли свой циль, цо тиж не моралне. На власци су, а з таким справованьом обидвоме писателє сцели указац яки стан у дружтвох, же власц вельо раз моцнейша од правди. З тим указа-

ни и дружтвени одношеня, а за повязованє тих двох драмаох важне же таки одношеня и у Незваничоох и у сримским валалє.

Ані Михало ані Петро не почитую Бога, аж го и зневажаю. Обидво-ме су себични, еґоисти. Мож повесц же мото їх живота „циль оправдує средства”. Жандар зніщує Аново малженство, єй мужа гарештує так же гутори неправду о нїм. Потим ше трима з Ану без ганьби, пред цалим валалом. Не ганьби ше же ше сходзи з одату жену, та ані прето же то жена чловека хторого вон загарештовал. Петро тиж человек хтори ше не ганьби, а совисц го не пече ані теди кед Михайлов оец умар пре його циґанство. З того мож вицагнуц єдно з Ковачових розуменьох швета, а то же зме морално не страцени покля ше знаме ганьбиц.

Михайло и Микола жертви гевтих цо на нечесни способ сцели дойсц до щєсца. Микола не виновати же Ана незадовольна у малженстве, вона люби жандара, а кед ше тот врацел до валалу, любов гу ньому ше розбовчала. Жандар загарештовал Миколу, Микола вери же так ма буц, вери же то Божа воля, а Ани гутори же лєм най ше модлі за нього. Вон и жертва своєй супруги хтора го ані не пошла нащивиц до гарешту, алє ше за тот час стретала з жандаром. Кед вишол з гарешту, пошол до валалу, а там видзел свою жену як танцує зоз жандаром у карчми хтори ше ані теди не поганьбел, алє ище и гварел же го вон виратовал з гарешту. Микола на тото так реаґовал: *„Най тебе Бог заплаци за шицко добре, а за зле...(патри з прекором на Ану), злого най вам не памєта.”*

Потим ше жандар и Ана стретали у єй обисцу, Микола то знал, було му чежко же го Ана не люби, алє гварел: „ґа, видно, Божа воля така.”

З того мож заключиц же Микола як християн прилапює Божу волю, не осудзує Ану, лєм ю модлі же би ше зоз жандаром не сходзела у явности. Микола почал и пиц, не знал ше як справовац, а на концу ше повадзел зоз жандаром та го и забил.

Михайло, худобни легинь у *Суду правди*, подобного характера як и Микола. Побожни є, тиж вери же ше шицко случує по божєй волі. Пре худобство муши пойсц до Америки погледац лепши живот и охабиц Иринку. Вона му пришагала, а вон єй на тото гварел: *„Не, одавай ше ти...Родительох мушиш слухац... Таки Божи розказ...”* З того тиж мож заключиц же є, як и Микола, просєкови християн хторому барз важни заповиди Божо.

Михайло Петрова жертва, бо му вон нечесно вжал Иринку, а до того умишал и Янка. Кед ше Михайло врацел з Америки, застал дом без оца, а Иринку порихтану за свадзбу з Петром. Нараз остал без двоїх най-

милших, а и без єдного и без другого пре Петра. Петро му вжал щесце же би дошол до свогого щесца. Но, Ковач не допущел же би неправда превладала, та ше Иринка заш лєм ода за гевтого хторого любя, за Михайла. Кед би ше драма на тим закончела, баржей би здабала на сказку. Пправе ту и найзначнейши момент на основи хторого мож доказац же *Украдзене щесце* уплївовало на *Суд правди*. У *Суду правди* ше тиж на концу случує забойство гевтого хтори сцел дойсц до щесца преїг цудзого нещесца, Янко забива Петра.

Ана и Иринка главни женски подобя и медзи нїма тиж мож поцагнуц паралелу. Ана трагична подоба у *Украдзеним щесцу*, а Иринка у *Суду правди*. Заєдніцке им же не могли сами вибрац супружніка, але то зробели їх фамелиї. Виберали на основи того хто яки маєтни. Анї єдна, анї друга не можу реализовац любов з человеком хторого любя, бо жажда їх фамелиї за маєтком моцнейша од жаданя же би їх дзивка була щешлїва. Обидва ше пристали одац за другого аж теди кед им сообщене же їх любени умар. За таки вистки ше остарали гевти хтори за нїх мали иншаки плани. Обидва су нещешлїви прето. Ана трагичнейша подоба, бо вона ступа до маленства з человеком хторого не любя. Ковач сцел зачувац чисту любов, та Иринку зачувал од малженства з человеком хторого не любя. Ана, гоч була у малженстве, спреведала мужа и не ганьбела ше прето. Иринка ше тиж не ганьбела пойсц зоз своїм любеним, гоч свадзба з другим порихтана. Розлика медзи Ану и Иринку у тим же Ана у своєй любови неморална, потупела божо закони, а Иринка ище не ступела до малженства, та ше анї не ма прецо ганьбиц. Пправе прето Аново щесце з милим не тирва длуго. И вона на нечесни способ, т.є. на нещесцу свогого мужа сцела дойсц до щесца. Иринка у своєй любови чиста и єй щесце длуго тирва.

Понеже и єдна и друга драма о чежких животних судьбох, писательом було потребне олєгчац их з дачим цо указує же то правдиви живот на валалє. Франко прето вихасновал елементи мелодрами. То хвильки кед млади у улоги хору, кед шпиваю и танцюю у карчми. Вони указую красши бок живота. Ковач тото вихасновал, та до своєй драми уруцел тиж таки елементи. И у його драми млади шпиваю у газдинї на прадкох, на улїцох. И Франково и Ковачово млади шпиваю народни пїснї.

У драми нет вельо можлївосци за авторово коментари случованьох, та и Франко и Ковач улогу коментаторох додзелєли правє младим и валалским женом. Млади саную Иринку же ю наганяю одац ше за Петра, вони потримую правду и морални закони.

Так и у *Украдзеним щесцу* у хвильки кед коментарюю же не у шоре же би Ана и жандар танцовали ведно у карчми, та и вони не сцу пре нїх танцовац и шпивац.

Валалски жени и у єдней и у другей драми гевти хтори шицко знаю у валалє. Вони сообщую правду, або тайни хтори явносц не шмела дознац.

И у *Украдзеним щесцу* и у *Суду правди* щесце здобуте на нечесни способ краткотирваце. Розлика медзи нїма у тим же Ковач зачувал достоїнство фамелиї и чистей любви.

ЗАКЛЮЧЕНЄ

У тей роботы анализовани и представени уплїв українских писательох на Михайла Ковача. По єдно поглаве пошвечене кождому писательови чий сом уплїв анализовала. Даєдни уплїви ше преплетаю, односно, даєден мотив, тему або дацо цо уплївовало на Ковачову поетику, присутни не лєм при єдному авторови. Но, шицких их, як уж спомнута, повязує простор валала и душа селяна.

Наймоцнейши уплїв Стефаника на Ковача то представяне швета такогo яки є. Стефаник так представя живот у своїх приповедкох, а Ковач на таки способ гутори народу же яки є, т. є. гутори народу правду и теди кед ю народ не жада чуц. Тиж так, то и спомнути простор валала и селяна як главней подоби, його вязаносц за жем з хторей и на хторей жиє и чежке подношенє одходу до цудзого краю, алє кед жаданє його дзецох же би пробовали пренайсц лепши живот дагдзе индзей, вон им тото жаданє сполнює, гоч себе сам символично похова. У Ковачових приповедкох хтори обрабляю тоту тему ше шмерц дословно случує, не оцох, алє дзецох. З тим у вязи ище єден уплїв Стефаника, а то дружтвено-аналитична функция, як народни препород и стабилизованє нації хторе Ковач у своїх ділох окончує так же указує судьбу руских фамелийох хтори ше одселєли до цудзого краю, як и будучносци гевтих хтори себе за пару виберу припадніка з другого народу.

Мартович на Ковача найбаржей уплївовал зоз жажду за правду хтора стаємна прикмета шицких селянох, з тим же при ньому тота прикмета колективизована, та селянє у його приповедкох активни члени дружтва хтори ше боря за свойо права, а при Ковачови тота жажда ище вше на индивидуалним уровню. Зоз жажди за правду виходзи и опозиция гзда/селян дзе селян вше роботни, вредни и чесни. Тиж так, ту и уплїв мотива нещешлівого малженства, одпор гу шицкому цо нове и неспозна-те и опис швета хтори вимєра.

Гоч уплїв Олги Кобилянскей представени лєм на основи єдней повисти, видно же вона у значней мири уплївовала на Ковача. Ёй наймоцнейши уплїв то осудзованє жажди за громадзєньом маєтку и ненависц хтора прето настава у фамелиї. Олга тиж окреме барз уплївовала зоз описами пейзажу и стану у природи хтори провадзи емотивни стан подобох и подїї хтори ше случую у приповедкох.

Иван Франко уплівовал на Ковача зоз порученьом же щесце хторе ше будує на цудзим нещесцу кратко тирва.

Михайло Коцюбински на Ковача найбаржей уплівовал зоз свидомосцу же би як писатель требал буц на хасен народу. З тим уплівом на одредзени способ заокружени упліви шицких письменних чий сом уплів на Ковача у тей роботи анализовала. То так прето же вон зоз каждую свою приповедку поучовал народ и вше є моралиста у своїх ділох. Вон го з вишмейованьом норовох поучує же би не були таки, з опозицию газда/селян указує же ше вше виплаци буц чесни и же ше краса обявює у чистоти худобства, национално го освидомює и так тот народ вше поучує.

Литература

1. Gerbran, A., Ševalije, Ž. (2013) *Rečnik simbola: mitovi, snovi, običaji, postupci, oblici, likovi, boje, brojevi*, Stylos art – IK Kiša, Novi Sad.
2. Коцюбинський, М. (1979) *Твори в трьох томах том третій*, Видавництво художньої літератури „Дніпро”, Київ.
3. Ковач, М. (1983) *На окраїску*, Руске слово, Нови Сад.
4. Ковач, М. (1970) *Цихи води*, Руске слово, Нови Сад.
5. Martovič, L. (2006) *Stribogov poklon*, Narodna knjiga-Alfa, Beograd.
6. Рамач, Ю., Чакан, М., Чакан, Е. (1973), *Читанка за III класу гимназиї*, Покраїнски завод за издаване учебнікох, Нови Сад.
7. Stefanik, V. (2001), *Izabrane priče*, Knjižarska zadruga „Ljubitelji knjige”, Novi Sad.
8. Тамаш, Ю. (1997), *История русской литературы*, Завод за уџбенике и наставна средства, Београд.
9. Тамаш, Ю. (2009), *Євангелиста Михайло Ковач: студия*, Руске слово, Нови Сад.
10. Тамаš, J. (2002), *Ukrajinska književnost između istoka i zapada*, NIU Ruske slovo-Prometej, Novi Sad.
11. <http://www.ukrcenter.com/Литература/>

CIP – Каталогизација у публикацији
Библиотека Матице српске, Нови Сад

821.161.2(497.11).09 Kovač M.:821.161.2

РИМАР, Ана

Уплћв украјнских писателњох на Михайла
Ковача / Ана Римар. – Нови Сад : Завод за културу
войводянских Руснацох, 2016 (Петроварадин : Алфа
Граф). – 58 стр. ; 24 см. – (Едиција Иновацију Владимир
Гарянски)

Тираж 100. – Библиографија.

ISBN 978-86-89945-12-6

а) Ковач, Михајло (1909-2005) – Украјинска књижевност –
Утицаји
COBISS.SR-ID 309208327